LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN | NR 2 | 2016

Forskningsfusk i det dolda?

Djurs syn inspirerar

Lärarutbildningen till Lund

Bättre förr?

STUDENTERNA ÄR INTE SOM DE BRUKADE VARA

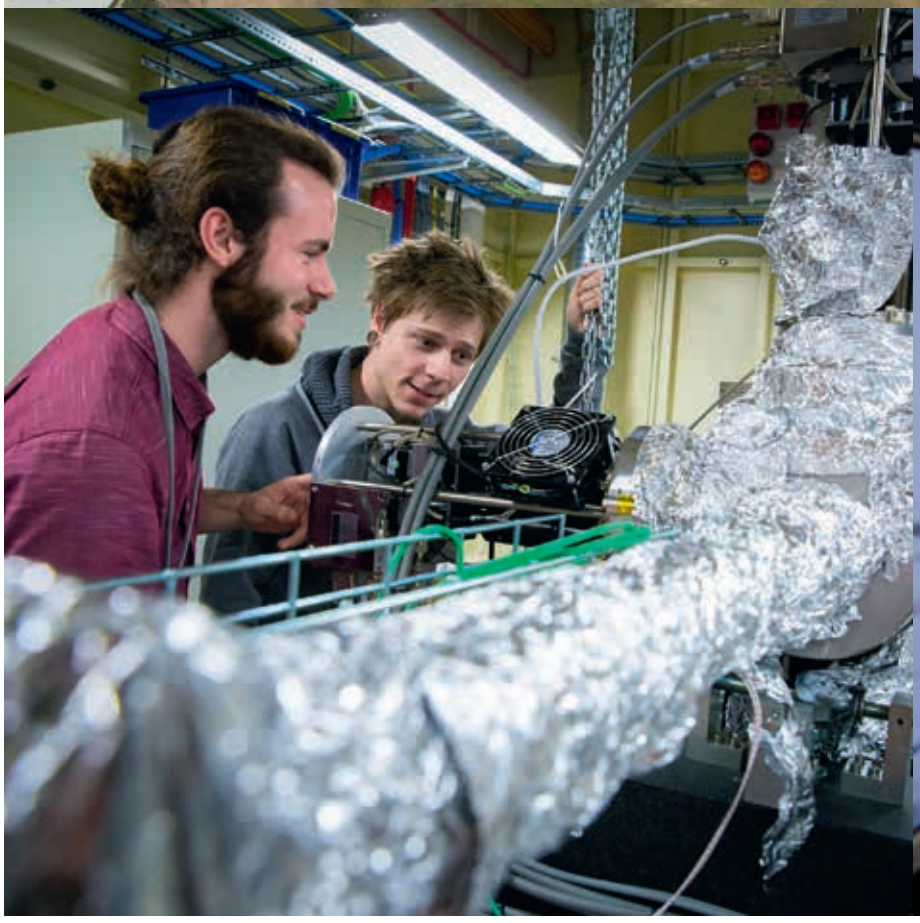

Studenter provkörde MAX IV

– Det är faktiskt första gången som andra än anställda på MAX IV använder anläggningen. Vad jag förstår är det kanske också den största labbutrustning som studenter i Lund har använt. Det är bara i dag som vi har ett hål i testkörningarna inför den officiella invigningen i juni, så visst är det en unik dag, förklarar professor Sverker Werin innan LUM möter studenterna.

Det är tyst i kontrollrummet för acceleratorer på MAX IV. Några operatörer sitter längs med en vägg med bildskärmar. Längs en annan vägg har fyra studenter samlats. Tillsammans med operatören Mathias Brandin och lärarna Francesca Curbis och Sverker Werin läser de av graferna som framträder på skärmarna framför dem.

– Titta, nu sticker det iväg där uppe till vänster. Ändra värdet så får vi se vad som händer, säger Mathias Brandin och Kristoffer Svendsen, som studerar teknisk fysik, och matar in nya siffror.

Kurvan planar ut och Mathias Brandin verkar nöjd.

STUDENTERNA AMANDA JALGÉN, David Olsson, Viktor Abelin och Kristoffer Svendsen går en fortsättningskurs om acceleratorer och frielektronlaser. I ett par veckor har de gjort egna beräkningar och byggt modeller av hur elektronerna rör sig i den största av de tre acceleratorerna på MAX IV, den 528 meter långa ringen. Den här dagen ▶

I juni invigs MAX IV men redan nu har några studenter använt anläggningen. LUM var med när Amanda Jalgén, David Olsson, Viktor Abelin (skymd) och Kristoffer Svendsen (nedre bilden t.h.) testade sina egna beräkningar och modeller mot verkligheten. Allt under överinseende av Sverker Werin (längst bort).

MAX IV

MAX IV är ett acceleratorlaboratorium för forskning som använder synkrotronljus.

Synkrotronljus/strålning skapas när elektroner accelereras till nära ljusets hastighet samtidigt som magnetfält böjer elektronernas bana. På MAX IV leds synkrotronljuset ut via strålrör till experimentstationer som kommer att byggas runt anläggningen de kommande åren.

MAX IV är en utveckling av MAX-lab som varit igång sedan 1980-talet i Lund. MAX IV-projektet startade 2009. Sedan augusti 2015 har systemen startats stegvis. Officiellt invigs anläggningen i juni 2016.

MAX IV består av tre acceleratorer: en 250 m lång linjäraccelerator samt två ringar, 96 meter respektive 528 meter i omkrets.

Fullt utbyggt kommer MAX IV att ha omkring 25 experimentstationer.

Acceleratorerna har kostat omkring en miljard kronor och byggnaden cirka två miljarder kronor. Lunds universitet hyr byggnaden av Wihlborgs/PEAB.

Utöver detta tillkommer kostnaden för experimentstationer.

ANVÄNDARE

Vid MAX IV ska det bedrivas forskning inom naturvetenskapliga områden som kemi, biologi, fysik, medicin och geologi. Bland annat materialstudier, kemiska och fysikaliska processer, avbildning av nanometerstora fenomen, strukturer för proteiner samt extremt snabba tidsförlopp. Tillämpningar finns bland annat inom halvledare, batterier, katalysatorer, läkemedel och nya material.

Fullt utbyggt beräknas 2000 forskare från hela världen besöka MAX IV årligen.

Vid MAX IV bedrivs även intern forskning som rör själva acceleratorerna och experimentstationerna samt hur anläggningen kan fortsätta att utvecklas.

Universitetslektor Francesca Curbis (överst t.h.) är delansvarig för kursen om acceleratorer och frielektronlaser. Amanda Jalgén och Viktor Abelin är tillsammans med sina kurskamrater de första icke-anställda som har använt MAX IV.

handlar om att testa teori mot verklighet. Ingen av dem räknar med att ha helt rätt.

– Det skulle vara märkligt. I så fall skulle man kanske bli lite orolig, säger David Olsson.

De har bara förmiddagen på sig i kontrollrummet. Efter lunch kommer fyra nya studenter, sedan finns ingen möjlighet för någon av dem att använda MAX IV mer den här terminen. Därför är timmarna i kontrollrummet värdefulla.

– Det roligaste är när man inser att man har förstått teorin och kan använda den. Ändrar man en parameter där så blir resultatet ett annat här, säger Amanda Jalgén och pekar på några kurvor.

Kristoffer Svendsen beskriver besöket i kontrollrummet och hela MAX IV som häftigt.

– Det är fysiken i sig som är häftig, att det går att kontrollera allt det här som är så smått och litet och snabbt, säger han.

– Det häftigaste är att det är Lund som har världens ledande synkrotron, inflikar Viktor Abelin.

TEXT: JAN OLSSON
FLYGBILD: PERRY NORDENG
ÖVRIGA FOTON: GUNNAR MENANDER

LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN

Lunds universitets magasin LUM utkom första gången 1968. Det når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 14.000 exemplar och utkommer med 8 nummer per år.

smakprov.

6 Lärarutbildningen flyttas från Helsingborg

Lunds universitet fortsätter att driva lärarutbildning efter att samarbetet med Högskolan Kristianstad har lösts upp. Utbildningen kommer dock att flyttas till Lund från Campus Helsingborg, som därmed blir av med 400 platser.

12 De kartlägger djurs syn

Djurs ögon och syn står i centrum hos den världsledande Syngruppen vid Biologiska institutionen. Kunskap om de känsliga djurögonen kan bland annat ge svar på frågor inom navigation och optik. LUM mötte synforskarna Dan E Nilsson, Emily Baird och Almut Kelber.

18 Frestande att fuska

Det är inte säkert att den fuskanklagade KI-kirurgen Paolo Macchiarini är ett isolerat fenomen. Frestelsen att ta genvägar är stark i den hårda konkurrensen. Det menar tre av LU:s "etiska renhållningsarbetare", som dock tror att KI-skandalen kan inspirera fler att anmäla misstankar om forskningsfusk.

22 Sämre utbildningskvalitet idag?

Det kom många protester efter en debattartikel där historieprofessor Dick Harrison menade att dagens studenter har sämre förkunskaper och att finansieringssystemet får lärarna att sänka kraven på studenterna. Men hur ligger det egentligen till – var det bättre förr?

32 Mer vetenskapligt baserade beslut i Malmö

Sociologen Agneta Mallén delar sin tid mellan Malmö Stad och universitetet. I Malmö är hon forsknings- och utvecklingskoordinator och ska se till att vetenskapligheten ökar i de beslut som kommunen fattar inom välfärdssektorn.

REDAKTION

Maria Lindh
redaktör och ansvarig utgivare
046-222 95 24,
maria.lindh@kommunikation.lu.se

Jonas Andersson
journalist
046-222 70 17
jonas.andersson@kommunikation.lu.se

Ingela Björck
forskningsjournalist
046-222 76 46,
ingela.bjorck@med.lu.se

Britta Collberg
journalist, biträdande redaktör
046-222 31 58,
britta.collberg@rektor.lu.se

Petra Francke
journalist och layout
046-222 03 16,
petra.francke@kommunikation.lu.se

Jenny Loftrup
journalist
046-222 41 34
jenny.loftrup@kansliht.lu.se

Tiina Meri
journalist LTH
046-222 07 69,
tiina.meri@kansli.lth.se

Jan Olsson
journalist naturvetenskap
046-222 71 86
jan.olsson@science.lu.se

Ulrika Oredsson
journalist
046-222 70 28,
ulrika.oredsson@kommunikation.lu.se

Adress: LUM, Lunds universitet, Box 117, 22100 Lund **Internpost:** Hs 31

E-post: lum@lu.se

LUM på nätet: www.lum.lu.se

Annonser: tomat annonsbyrå, www.tomat.se tel 046-13 74 00/02, e-post: info@tomat.se

Prenumerationer: Anställda vid LU får LUM gratis. Enskilda abonnenter – 190 kr/8 nr. För prenumeration kontakta Eva Andersson: 046-222 70 10, Eva.Andersson@rektor.lu.se

Adressändring: Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: Lenanders Grafiska i Kalmar

Nästa LUM: Manusstopp 12 april. Utkommer 29 april.

ISSN: 1653-2295

Omslag: Lundastudenter på botanisk exkursion år 1900.

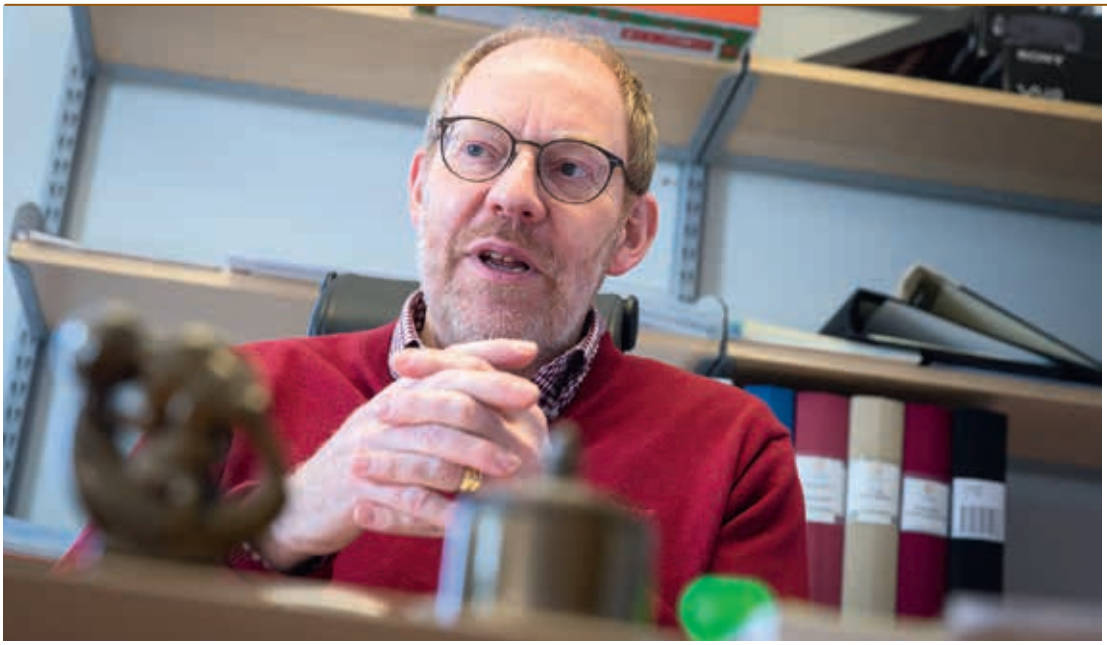

– Vi hoppas kunna kompensera Campus Helsingborg när lärarutbildningen flyttar, säger Bo-Anders Jönsson som är rektorsråd för vissa utbildningsfrågor.

Lärarutbildningen flyttas från Helsingborg till Lund

Campus Helsingborg förlorar 400 av 2600 studenter

LÄRARUTBILDNING. – I Lund kommer studenterna närmare sina ämnen och forskningen vilket är en stor fördel, säger Bo-Anders Jönsson, rektorsråd för vissa utbildningsfrågor vid LU.

I juni förra året sprack samarbetet mellan Högskolan Kristianstad och Lunds universitet runt den gemensamma lärarutbildningen. Det delade myndighetsansvaret ledde till stora administrativa problem. Nu klubbar LU igenom ett inriktningsbeslut om att fortsätta driva lärarutbildning på egen hand. Lärarutbildningen läggs direkt under Utbildningsvetenskapliga institutionen och ett programråd för ämneslärarutbildningen tar över efter den tidigare nämnden som var gemensam med Högskolan Kristianstad.

– Lärarbristen i Sverige är ett allvarligt problem och jag hoppas att LU kan, om än i liten omfattning, hjälpa till att lösa krisen, särskilt med vår kompletterande pedagogiska utbildning, KPU, säger Bo-Anders Jönsson.

KPU TAR TRE TERMINER och är en möjlighet för den som redan har läst in ämnena att få lärarexamen. Regeringen har även föreslagit en kortare KPU för forskarutbildade, som LU är intresserad av att ge. Lärarutbildningens placering har internutretts och universitetsledningen har nu bestämt att Lund är den bästa placeringen.

– Flytten till Lund kommer leda till synergieffekter när samarbetet med ämnesinstitutionerna ökar. Genom att Avdelningen för högskolepedagogisk utveckling, AHU, flyttar ihop med Utbildningsvetenskapliga institutionen kan lärarutbildningen få en digital skjuts framåt, säger Bo-Anders Jönsson.

PLACERINGEN vid Campus Helsingborg ledde till breddad rekrytering från nordöstra Skåne. På Campus Helsingborg har också Institutionen för utbildningsvetenskap byggts upp, med bland annat en samhällsengagerad forskarskola som samverkat mycket med kommunerna. För Helsingborgs stad är universitetet en viktig pusselbit för att kunna erbjuda unga människor utbildning och för utbyte mellan utbildningarna och näringslivet. Nu förlorar Campus Helsingborg 400 av sina totalt 2600 studenter.

– Men vi hoppas kunna kompensera Hel-

singborg genom att placera andra verksamheter och utbildningar där, exempelvis utbildningar som är närmare näringslivet.

AV LÄRARSTUDENTERNA beräknas idag cirka hälften bo i Lund. De och lundalärarna är förstås glada att slippa Helsingborgspendlingen. Men lärarstudenter som flyttat till Helsingborg är troligtvis mindre nöjda.

– Men det är en successiv flytt och de som påbörjat sin utbildning i Helsingborg får avsluta den där. 2018 räknar vi med att alla lärarstudenter finns i Lund.

Lärarutbildningens finansieringsmodell har varit omdiskuterad. Till att börja med finansierades den med myndighetskapital – som nu är slut – och varje ämnesinstitution fick beställa den undervisningstid de ansåg sig behöva. Nu blir det en ny modell där fakulteterna får mer att säga till om.

– 20 miljoner får lärarutbildningen kosta, och det får inte skena iväg. Varje fakultet får ett uppdrag att ta hand om ett visst antal helårsstudenter inom lärarutbildningen. Öronmärkta pengar följer med uppdraget.

FORSKARSKOLAN är inte inräknad i finansieringen. Om det ska bli fler doktorander i utbildningsvetenskap och ämnesdidaktik måste det diskuteras fram mellan fakultet, institution och universitetsledning.

TEXT: JENNY LOFTRUP
FOTO: GUNNAR MENANDER

LÄRARUTBILDNINGEN

LU:s lärarutbildning i samarbete med Högskolan Kristianstad startade 2011 på Campus Helsingborg. Från hösten 2016 driver LU egen lärarutbildning i Lund för årskurserna 7–9 och gymnasiet. Huvudsakliga ingångsämnen är: svenska, engelska, matematik och fysik. Som andraämne kan man välja svenska, engelska, matematik, fysik, italienska, kinesiska, spanska, tyska, franska och svenska som andraspråk. Historia erbjuds inte som ett ämne i höst men eventuellt längre fram. I Malmö driver LU redan musiklärarutbildning vid Musikhögskolan.

LU oenigt med utredning om kollegialt ledarskap

LEDARSKAP. Lunds universitet ställer sig inte bakom beskrivningen av det kollegiala ledarskapet i Kåre Bremers betänkande ”Utvecklad ledning av universitet och högskolor”.

I remissvaret skriver LU att man gärna sett en mer neutral beskrivning av det kollegiala ledarskapet som i betänkandet framstår som förlegat, konserverande och inte ämnat att lösa de utmaningar som universiteten står inför.

– Tvärtom är det kollegiala ledarskapet centralt för att upprätthålla den akademiska lärarprofessionen och därmed säkerställandet av samhällets kunskapsutveckling. Det behövs snarare mer professionalism och kollegialt ledarskap, inte mindre, både i utbildning och forskning, tycker LU. Vidare vill man i Lund behålla hörandeprocessen i sin nuvarande form dvs. med flera rektorskandidater när det finns. Därmed går man mot förslaget i betänkandet om att endast en rektorskandidat ska presenteras för hörande. LU tycker att medarbetarnas och studenternas behov av att kunna påverka valet av rektor väger tyngre än den risk som Kåre Bremer menar finns, dvs. att någon kvalificerad avskräcks från att söka av rädsla för att bli offentlig och sedan inte bli slutkandidaten. Dock är man, på de flesta håll inom LU med på att sekretess bör gälla för de sökande rektorskandidaterna fram till hörandeprocessen.

Läs hela artikeln om LU:s remissvar om ledningsbetänkandet på www.lum.lu.se

Universitetet tar fram en Asienstrategi

INTERNATIONELLT. – Universitetet har redan en mängd avtal och pågående samarbeten med länder i Asien. Nu ska vi göra en kartläggning för att bättre samordna det som pågår och även kunna göra strategiska prioriteringar, berättar Kina-forskaren Marina Svensson som ska leda projektet.

Till sin hjälp har hon en projektgrupp med representanter från olika fakulteter och universitetets sektion för externa relationer. Under våren skickar gruppen ut en enkät till alla anställda för att få en bild av vilka partners och samarbeten inom forskning och utbildning som finns med Asien. Man hoppas på stort gensvar och att intresserade också kontaktar projektgruppen med tankar och idéer.

En första kartläggning ska vara klar till sommaren då en större referensgrupp ska ge feedback på kartläggningen inför den mer strategiska diskussion som ska ske under hösten. Olika enheters roller, inriktning på samarbeten och eventuella prioriteringar kommer att diskuteras innan rapporten blir klar i januari 2017. Under arbetets gång kommer man också att ha flera öppna möten för intresserade.

Det är mot bakgrund av internationaliseringen och Asiens växande betydelse som universitetet har beslutat att ta fram en Asienstrategi. Uppdragsgivare är prorektor Eva Wiberg, ansvarig för internationaliseringsfrågor. Hela projektet är samtidigt del av det större arbete som pågår kring universitetets nya strategiska plan.

BRITTA COLLBERG

Forskare i exil möter lundakollegor i visionära verkstäder

FLYKTINGSTÖD. Så fort vapnen tystnar i Syrien, kommer folk att bygga upp sitt land och sina liv igen.

Det är Tareq Emtairahs starka övertygelse. Han är docent vid Internationella Miljöinstitutet, IIIEE, och startar nu tillsammans med kollegor visionära verkstäder där exilforskare tillsammans med Lunds universitets forskare ska skissa på en hållbar framtid.

– Genom att engagera forskare i exil kan vi ge dem en plats där de kan tänka fritt på hur man bäst bygger en framtid, säger Tareq Emtairah vid Internationella Miljöinstitutet.

Universitetet, IIEE och Centrum för Mellanösternstudier lanserade idén för intresserade institutioner på en workshop i februari.

– Från universitetets och forskarnas perspektiv har vi lyxen och möjligheten att gå utöver den faktiska krisen och blicka framåt och tänka långsiktigt. Därför är detta projekt så viktigt, säger Tareq Emtairah med eftertryck. Genom att engagera forskare i exil kan vi ge dem en plats där de kan tänka fritt kring hur man bäst bygger en framtid.

VISIONSVERKSTÄDERNA är tänkta att locka flyktingar från hela Sverige, och i första hand forskare från Syrien. Men konceptet är större än så.

– Det finns många konflikter i världen i dag som i Syrien, Irak och Libyen, säger Tareq Emtairah. Samma övningar i de visionära verkstäderna skulle kunna användas på andra områden som befinner sig i fysisk eller social chock. Både för dagens konfliktzoner men även för morgondagens. Hur kan vi återbygga ett land på hållbart sätt? Denna typ av kunskap skulle kunna vara en tillgång för Lunds universitet.

DET CENTRALA ÄR nu att mobilisera universitetet och få saker att hända. Tareq Emtairah ser en hel del kompetens inom olika forskningsområden som teknik, arkitektur, sociologi, statsvetenskap och freds- och konfliktvetenskap som skulle kunna mötas. Han efterlyser även ett godkännande från universitetsledningen som kunde ge forskare resurser för att finansiera den tid som arbetet kräver.

– Vi vinner mycket på detta – inte minst möjligheter att utveckla nya forskningsprojekt och även få ett tvärvetenskapligt samarbete kring dessa frågor.

VILKEN TYP AV VERKTYG forskarna behöver och hur de skulle kunna kanalisera kunskapen till ledande aktörer i konfliktzonerna, kan förhoppningsvis också de visionära verkstäderna hitta svar på.

– Om vi berättar historier om och om igen, kan de sjunka ner någonstans i den politiska processen eller hos deltagarna själva. Ett av våra mål är att föra tillbaka kunskap. Jag inspirerades av hur de chilenska flyktingar som kom till Sverige på 70-talet återvände och aktivt bidrog till det ekonomiska och politiska livet i Chile samtidigt som de höll kontakten med Sverige.

TEXT: BODIL MALMSTRÖM
FOTO: GUNNAR MENANDER

Författaren Klas Östergren, journalisten Kattis Ahlström, professor Ingrid Elam och författare Katarina Mazetti är några av ledamöterna i LU:s nya kulturråd. FOTO: ANN GILES, PETER CEDERLING, SUZANNE AHRLING OCH KENNET RUONA.

Kända namn i nytt idéforum om kultursamverkan

KULTURSAMVERKAN. Lunds universitet har inrättat ett externt kulturråd med många namnkunniga ledamöter. Det gläder Skissernas museums chef Patrick Amsellem.

– Jag tycker att det är fantastiskt att universitetet nu tagit steget att skapa en balans mellan teknik/naturvetenskap och kulturen, säger han.

Rådet består av förläggare, författare, producenter, journalister, musiker och konstcuratorer som ska verka både som rådgivare och komma med idéer kring kultursamverkan.

Patrick Amsellem tror att symbolvärdet av ett sådant råd är minst lika viktigt som det konkreta värdet.

– De som sitter i kulturrådet får ju också mer kunskap om universitetet som de i sin tur kan sprida och på lång sikt kan det ge goda effekter.

RÅDET HAR TILL UPPGIFT att vara en diskussionspart och ett idéforum i universitetets arbete för att forma en strategi över universitetets kultursamverkan, att vara rådgivande i rektors strategiska arbete för universitetets kultursamverkan och bidra till att synliggöra universitetets roll i, och för, kulturen.

Skissernas museums chef Patrick Amsellem uppskattar att universitetet satsar på att utveckla kulturområdet. FOTO: GUNNAR MENANDER

Det är vicerektor Bo Ahrén med ansvar för samverkan som inrättat rådet och han ser fram mot att få arbeta med ledamöterna.

– Det ska bli riktigt roligt att få spåna kring hur universitetet kan stärka sin kultursamverkan och ta fram tydliga strategier för hur det kan göras. Universitetet rymmer så mycket kultur som behöver synas bättre i samhället, säger han.

Kulturrådet består av journalist Kattis Ahlström, intendent Elisabeth Alsheimer vid Konstakademien, Ingrid Elam professor i litterär gestaltning och kulturjournalist, Malmö Lives vd Jesper Larsson, Daniel Sandström litterär chef på Bonniers, Musik i Syds vd Martin Martinsson, författare Katarina Mazetti, Kivik Art Centres curator Sune Nordgren, domprost Kerstin Hesslefors Persson Lunds domkyrka, bokförläggare Sigrid Rausing från Granta Books, journalist Per Svensson på Sydsvenskan och författare Klas Östergren ledamot i Svenska Akademien.

KULTURRÅDET LEDS AV REKTOR och består, förutom av ett råd med åtta till tolv externa ledamöter, även av vicerektor för samverkan samt en studentrepresentant. Mandatperioden är tre år för alla ledamöter utom för studentrepresentanten som sitter på ettårsmandat.

MARIA LINDH

FOTNOT. Även ett internt kulturforum är på gång men är ännu inte färdigbildat.

LTH:s vicerektor Annika Olsson är en av arrangörerna av forskarbesöken på Tetra Pak.

LTH-professorn Olaf Diegel var förste forskare ut med ett anförande om den snabba utvecklingen för 3D-printing.

LTH-forskare möter industrin runt vetenskapliga samtal

SAMVERKAN. De kallas Science and Innovation Talks, och hålls för anställda på Tetra Pak i Lund. Avsikten med dessa fördjupande samtal mellan akademi och industri är att kontaktytorna ska bli fler – och att samverkan ska bidra till att utveckla spjutspetskompetenser hos båda.

För att förstå mer om vilka behov företagen har och vilka kunskaper som studenter behöver – och för att dela med sig av kunskaper – har Lunds universitet ingått ett samarbete med Tetra Pak i vad som kallas Industry Meets Academy.

I februari hölls det första samtalet under rubriken Science and Innovation Talks, där LTH-professorn Olaf Diegel berättade om 3D-printingens möjligheter och svarade på frågor från intresserade ingenjörer.

En av arrangörerna är Annika Olsson, vicerektor med ansvar för samverkan och innovation vid LTH. Hennes roll är bland annat att identifiera intressanta forskare inom de områden som Tetra Pak vill lära sig mer om. Enligt Annika Olsson har både näringslivet och Lunds universitet mycket att vinna på att knyta kontakter och, som hon uttrycker det, ”samskapa” kunskap.

– Både universitetets forskare och de teknikintensiva företagen befinner sig i framkant på olika områden. När vi arbetar gemensamt kan vi nå längre än när vi sitter på varsin kammare.

SETT UR TETRA PAKS PERSPEKTIV finns det många fördelar med att ha ett av världens topp 100-universitet runt hörnet. Genom att öka samarbetet och kontaktytorna vill företaget bland annat uppmuntra och vårda ett nyfiket och kreativt internt klimat.

Eva Gustavsson är vice president för DSO Packaging Materials på Tetra Pak och en av tre i företagets ledning som driver Science and Innovation Talks tillsammans med universitetet.

SCIENCE AND INNOVATION TALKS

LU och Tetra Pak har inlett ett samarbete, Industry Meets Academy, där ett antal forskare från LTH inleder genom att under året hålla föreläsningar för anställda på Tetra Pak.

Nästa föreläsning handlar om nanoteknologi och äger rum den 11 maj. Moderator är Linus Wiebe, innovationsdirektör vid LU Innovation.

– Vi diskuterade med företrädare för universitetet hur vi på ett nytt sätt kunde få tekniskt kunniga personer att närma sig varandra. Redan idag pågår en rad samarbeten, bland annat genom examensarbeten, men vi ville hitta ett sätt att mötas på en bredare front och diskutera tekniskt intressanta ämnen.

Enligt Eva Gustavsson behöver Tetra Pak inte bara få tillgång till skickliga och välutbildade studenter som vill arbeta för företaget.

– Vi behöver även universitetet för att stimulera vår utvecklingsverksamhet. Ofta blir det bättre när vi samarbetar med andra kring olika problemställningar och på så sätt får veta vad som händer utanför våra egna murar.

FÖRHOPPNINGEN från Tetra Paks sida är att Science and Innovation Talks ska fortsätta att utvecklas.

– Vi vill gärna också besöka universitetet för att tala om intressanta områden och få till stånd en ökad dialog och ännu fler kontaktytor, säger Eva Gustavsson.

Linus Wiebe, innovationsdirektör vid LU, menar att Science and Innovation Talks är ett unikt och spännande projekt.

– Jag tror att vi framöver kan arbeta på många sätt och att det går att samverka mellan olika företag och fakulteter. För ett teknikintensivt företag kan LTH vara en naturlig partner, och för exempelvis Samhällsvetenskapliga fakultetens del kan det vara ett alternativ att samverka med offentliga organisationer.

Linus Wiebe menar att det alltid är viktigt att se till att forskningens integritet är intakt och att fundera över värdegrundsfrågor.

– Det är inget jag är orolig över när jag ser hur våra forskare presenterar sig. Men naturligtvis gäller det att välja vilka aktörer universitetet samarbetar med.

Linus Wiebe tror att det blir en fortsättning på Science and Innovation Talks.

– Och så hoppas jag att vi får till stånd liknande samarbeten med ytterligare företag i regionen.

TEXT: TIINA MERI
FOTO: HÅKAN E BENGTSSON

Ny plan ska minska snedrekrytering

STUDENTREKRYTERING. Dags att göra något åt snedrekryteringen till Lunds universitet? En ny åtgärdsplan har klubbats för att stimulera fler från underrepresenterade grupper att söka sig till universitetet.

Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar om man väljer högre studier eller inte. Vid LU har hälften av studenternas föräldrar högre utbildning och andelen har dessutom ökat under det senaste decenniet. LU, KTH och Chalmers har liknande siffror och bara Handelshögskolan har fler studenter med högutbildade föräldrar. Andra lärosäten som Karolinska Institutet, Stockholms universitet och Umeå universitet har däremot lyckats bredda sin rekrytering under senare år.

Regeringen gick för ett år sedan ut med ett upprop om att snedrekryteringen till högskolan ska brytas. I högskolelagen står att alla lärosäten ska arbeta aktivt för en breddad rekrytering, men frågan hamnade ändå i malpåse under den förra regeringen som fokuserade på elit och excellens. Även vid LU har frågan centralt varit död. Det har inte funnits någon gemensam plan för breddad rekrytering sedan 2011, även om fakulteterna med varierande grad av engagemang har genomfört aktiviteter.

2014 tillsattes en arbetsgrupp med uppdrag att utreda hur LU bättre skulle kunna samordna sitt arbete runt breddad rekrytering. Det finns inte någon nationell definition av vilka underrepresenterade grupper man ska locka. Enligt arbetsgruppens slutrapport innebär LU:s definition att det handlar om att rekrytera studenter från grupper som ökar mångfalden genom t.ex. etnisk tillhörighet och social bakgrund. Man vill öka antalet studenter från icke-akademiska hem och från geografiska områden där färre elever procentuellt väljer att gå vidare till högre studier.

När det gäller studenternas kön så har LU – i sin helhet – jämnare fördelning mellan män och kvinnor än snittet. Vid LU är 53 procent av studenterna kvinnor, jämfört med 60 procent i landet. En möjlig förklaring är att LU har många tekniska utbildningar.

RAPPORTEN LÄGGER OCKSÅ stor vikt vid breddat deltagande under utbildningen, som bland annat innebär att alla studenter har rätt till det pedagogiska stöd de behöver för att klara studierna på utsatt tid.

För att uppnå dessa mål krävs en budget och nyckeltal för att mäta insatsernas effekt. Därför inrättas ett samordnande programråd för arbetet med representanter för fakulteterna och studentkårerna. Mellan 2017 och 2020 avsätts tre miljoner per år för en rad olika insatser, som verksamheten kan söka pengar till. Nyckeltalen kommer sektionen Student och utbildning att ta fram och presentera varje år fram till 2020.

JENNY LOFTRUP

LU ska vara en jämställd arbetsplats 2020

JÄMSTÄLLDHET. Universitetsstyrelsen har beslutat att Lunds universitet ska vara en jämställd arbetsplats redan 2020. Beslutet ska nu förankras ute i verksamheten, där fakulteterna nyligen har sökt medel för att på olika sätt utjämna könsobalansen. Jämställdhetsarbetet ska pågå på många olika nivåer och tanken är att takten ska öka betydligt. Idag finns inga siffror eller exakta metoder för hur målet ska uppnås, men styrelsen ser målet som en viktig viljeyttring. När det gäller att öka antalet kvinnliga professorer till 40 procent anses det dock inte möjligt på fyra år.

Det finns fortfarande många olösta gåtor kring djurs syn. Men den världsledande Syngruppen vid Biologiska institutionen är en del av dem på spåren. Här forskas det om allt från maneternas minimala ögon, fasettögon hos insekter och kräftdjur, till ”kameraögon” hos bläckfiskar och ryggradsdjur. Kunskap om hur evolutionen utvecklat de känsliga djurögonen kan bland annat ge värdefulla svar på frågor inom navigation och optik. Möt tre av synforskarna, Dan E Nilsson, Emily Baird och Almut Kelber.

Hur ser djur?

Orkidébiet. FOTO: EMILY BAIRD

Behoven styr djurens syn

– Vill du se vad en kubmanet ser när den åker berg och dalbana?

Det har gått nästan 40 år sedan Dan-Eric Nilsson kom från Göteborg till Lund som doktorand. Idag är han en av de absolut ledande synforskarna och hans syngrupp vid Biologiska institutionen drar till sig uppmärksamhet från hela världen.

Dan-Eric Nilsson med en modell av ett manetöga. FOTO: GUNNAR MENANDER

Lusten för ämnet har inte avtagit med åren. Det går inte att ta fel på entusiasmen när han snabbt hittar den korta videosnutten som visar vad en geléaktig klump skulle se om den åkte berg och dalbana.

Några minuter senare, efter en animerad åktur som bäst beskrivs som ett gråaktigt töckendis i slow motion, fastslår han att kubmanetens syn är perfekt.

– Det handlar helt enkelt om att veta vad de använder sina ögon till. När vi förstår det så förstår vi också att de har perfekt syn för den värld de lever i, säger han.

Att förstå hur olika arter använder sina ögon är en grundbult i Dan-Eric Nilssons forskning. Just nu är det två projekt som han lägger sin tid på. Båda angriper ögats evolution men på helt olika sätt. I det ena används en unik kamera som ser världen som fåglar ser den, i det andra försöker man att räkna ut vad olika djur kan se.

FÅGELÖGONKAMERAN är utrustad med åtta olika filter. Anledningen är att fåglar har fyra färgreceptorer till skillnad från människans tre. Fåglarna har dessutom två varianter av färgseende. I och med att kameran ser genom alla åtta filter samtidigt ger den en bild av hur fåglar upplever världen med sina ögon och hur de använder synen.

– Vi människor tror att det är verkligheten som vi ser, men det är det inte. Det är en högst mänsklig verklighet som är filtrerad genom våra ögon. Djurs visuella värld visar andra verkligheter, säger Dan-Eric Nilsson.

Att räkna ut vad djur kan se är en annan väg framåt för att förstå vad de använder ögonen till. Det visar inte minst Dan-Eric Nilssons och kollegan Eric Warrants jakt på djuphavsbläckfisken. Länge var jätten i djupet ett mysterium som gäckade de båda forskarna. Några färska exemplar fanns inte att uppbåda. Det som fanns var kadaver som först flutit upp från 1000 meters djup och sedan ruttnat på en strand innan de hamnat i kar med formalin.

– Det fanns inget användbart, inga ögon. Inte förrän vi hörde talas om en fiskare i Honolulu på Hawaii som fångat ett skadat exemplar. Sedan fick vi höra att en man hade fotograferat den i hamnen. Men vem var han och var fanns fotot?

Efter en del detektivarbete fick de veta att det var Ernie Choy de letade efter. De hittade honom i telefonkatalogen, ringde och åkte sedan hem till honom. Fotot visade han mer än gärna.

– Det var ett huvud med ett jätteöga. Det fina med bilden var att det fanns en bensintank intill och bensinslangen låg rakt över ögat. Det var bara att ta reda på diametern ▶

> ”Vi människor tror att det är verkligheten som vi ser, men det är det inte. Det är en högst mänsklig verklighet som är filtrerad genom våra ögon.”

TRE SNABBA MED DAN-ERIC NILSSON

Glasögon eller kontaktlinser?
–Kan inte välja. Båda är ju optik.
Maneter eller människor?
– Fasen vad svårt! Båda igen. Definitivt båda.
Forskning eller fritid?
– Forskning är väl fritid! Jag ser ingen skillnad.

på slangen, sedan var det enkelt att räkna. Pupillen visade sig vara nio centimeter och hela ögat 27 centimeter i diameter.

Flera år senare var Dan-Eric Nilsson och Eric Warrant på plats i Wellington, Nya Zeeland, när en kolossbläckfisk fångad i Antarktis djup tinades upp efter att ha legat infryst några år. Kolossbläckfiskens öga visade sig vara lika stort som djuphavsbläckfiskens.

Ingen annan varelse kommer ens i närheten. Flera arter har ögon stora som apelsiner, sedan finns ingenting och ingenting och ingenting, sedan kommer de här bjässarnas 27-centimetersögon.

STORLEKEN FÖRKLARAS AV BEHOVET att upptäcka fara på tusen meters djup. Där nere finns inget dagsljus, bara ljus från självlysande organismer som plankton.

– Stora ögon letar efter stora objekt. De här bläckfiskarnas ögon har blivit så stora för att de ska upptäcka sin värsta fiende, kaskelotvalen. De kan se den på 120 meters avstånd och när de gör det så ställer de sig sidledes och väntar. När kaskelotvalen är nära skjuter bläckfisken fart åt sidan. Valen har inte en chans att svänga och följa efter.

När Dan-Eric Nilsson förstod vad djuphavsbläckfisken och kolossbläckfisken använde sina ögon till var det lätt att inse att deras syn var perfekt för den värld de lever i. Samma sak gäller kubmaneten – vars syn inte lämpar sig särskilt bra för en tur i berg och dalbanan.

– Kubmaneten använder sina ögon till att upptäcka mangroverötter så att de inte simmar in i dem. De styr undan från rötterna på några centimeters avstånd. Om de hade haft skarpare syn så hade de svängt onödigt tidigt. De hade fått ägna hela livet åt att svänga och det kan ju inte vara meningen.

PÅ ETT SÄTT kan kunskapen om vad kubmaneten använder ögonen till symbolisera allt arbete som görs inom de sex fristående forskarlagen som tillhör syngruppen.

– Det är så vi jobbar, vi försöker helt enkelt förstå hur visuellt styrda beteenden blir till utifrån den information som finns i omvärlden. Förstår vi det så förstår vi ögats evolution.

JAN OLSSON

Studier av bin kan ge ”seende” drönare

Synkrotronljus hjälper synforskaren Emily Baird att skapa tredimensionella bilder av hur insekter uppfattar världen. I framtiden kan det leda till seende drönare som navigerar likt insekter i luften utan att fjärrstyras från marken.

Bara fantasin sätter gränser för vad självflygande drönare skulle kunna uträtta: på egen hand hitta fram med medicin till en avlägsen gård eller transportera utrustning till en otillgänglig olycksplats är bara två exempel. Men trots att hon alltid fascinerats av robotik är den typen av drönare en bisak för Emily Baird, universitetslektor och en av de forskare som ingår i den världsledande Syngruppen vid Biologiska institutionen

Om seende drönare hade varit målet när hon började med sitt nuvarande projekt om regnskogens bin och deras syn så tror hon att risken för misslyckanden och uteblivna framgångar hade varit större. I stället är det lusten i arbetet och viljan att förstå något som ingen hittills har förstått som hon lyfter fram som drivkrafterna till att hon forskar. När resultaten senare kommer leder de allt som oftast till användbara nyttiga saker.

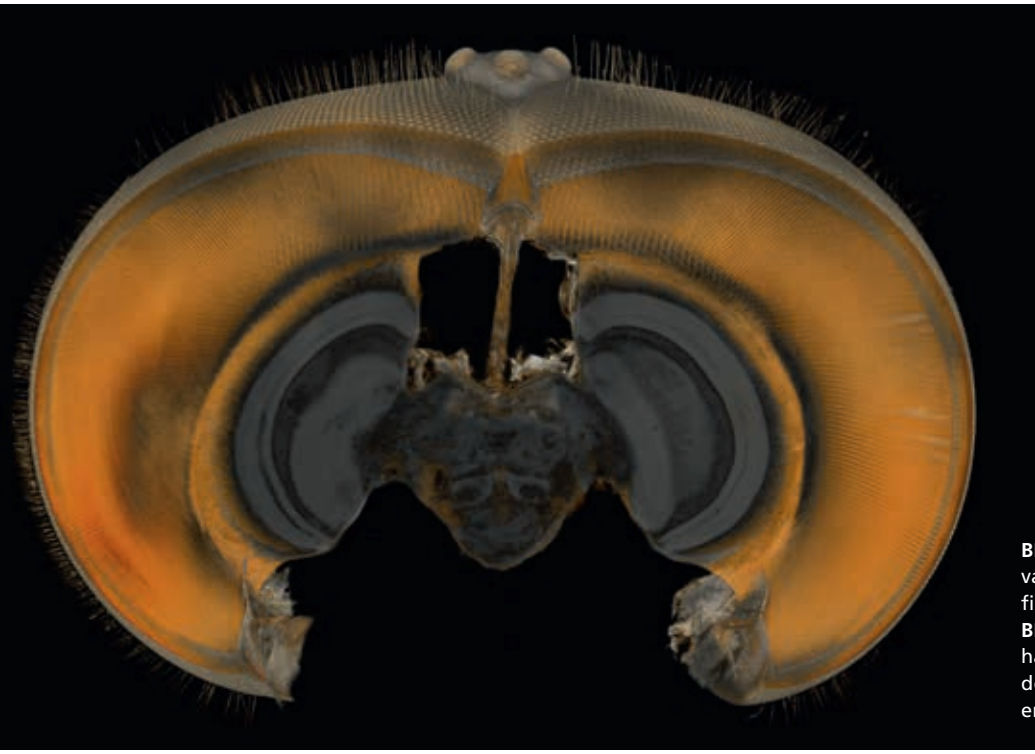

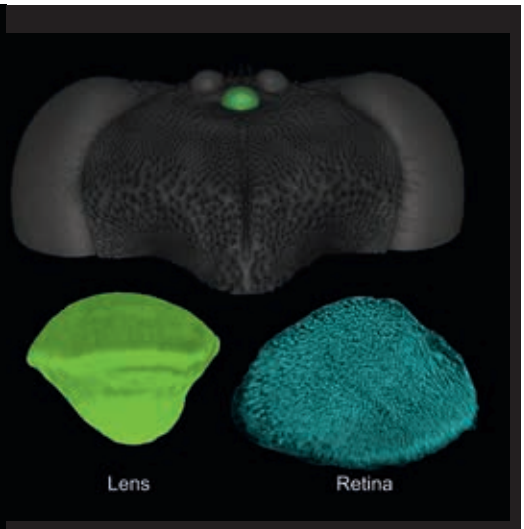

BILDEN TILL VÄNSTER: Dyngbaggar och Vintergatan var två komponenter som ledde till att Emily Baird fick utmärkelsen IG Nobel Prize. FOTO: GUNNAR MENANDER
BILDERNA TILL HÖGER: Med hjälp av synkrotronljus har Emily Baird tagit högupplösta 3D-bilder av orkidébiets huvud och ögon. De här bilderna är tagna i en anläggning i Storbritannien.

– Varför kan ett bi navigera rätt i tät regnskog kilometer efter kilometer när jag är vilse om jag hamnar fem meter från stigen? Det är sådant som fascinerar mig. Kanske bidrar forskningen till att utveckla seende drönare som navigerar på egen hand, men det är inte huvudsaken för mig, säger hon.

– Forskning är det roligaste jag vet och allra roligast är att jag måste vara kreativ och göra framsteg precis hela tiden, annars går det inte att överleva som forskare för konkurrensen om anslag är så tuff. Är man inte jätteintresserad och tycker att det är jätteroligt så skulle det helt enkelt inte fungera.

Just nu är det regnskogens bin som slukar Emily Bairds tid. Närmare bestämt binas förmåga att navigera i skogen. Mycket roligare än så går det inte att ha menar hon, inte om natur och djur har präglat hela ens uppväxt och viljan att ta fram ny kunskap om ögon och syn upptar ens vakna tid.

NÄR LUM TRÄFFAR HENNE har hon precis kommit tillbaka från en vistelse i Brasiliens regnskogar.

– Bina där fascinerar mig. Trots sina små, små hjärnor och lågupplösta ögon navigerar de jättebra i den täta vegetationen. Hur har hjärnan skapat det beteendet, det är egentligen den frågan som intresserar mig allra mest.

En del av svaret finns i skillnaden mellan ett bis och en människas hjärna. Medan en människas hjärna tar in mycket mer information än hon är medveten om släpper bin och andra insekter bara in viss information till hjärnan. Resultatet blir att insekter ser ett mönster men inte detaljer. Mönstret de ser hjälper dem att undvika att krascha och att hålla rätt hastighet.

– Deras strategi är superenkel. De mäter hastigheten och höjden över marken genom att registrera hur snabbt mönstret de ser kommer emot dem och rör sig över ögonen. På så vis håller de världen på en konstant hastighet när de flyger. Befinner de sig i en komplex miljö med tät vegetation så flyger de automatiskt långsammare än om de flyger över öppen terräng där föremål inte finns lika nära.

– Jag har haft många diskussioner med ingenjörer som vill bygga lätta, självflygande robotar. Ännu har ingen lyckats med det som bina gör.

Många frågor kring insekters syn saknar ännu svar. Ett exempel är vad bina ser och hur de uppfattar världen.

Den frågan hoppas Emily Baird få svar på med hjälp av synkrotronljus som skapar en tredimensionell bild av vad biet faktiskt ser. Hittills har hon använt sig av en anläggning i Schweiz och en i Storbritannien. MAX IV är inte aktuellt förrän den har utrustats med en försöksstation, en så kallad beamline, anpassad för just den här typen av forskning. Det kan dröja tio år till innan den står klar.

– Men självklart vill jag använda MAX IV, det blir som att jobba i ett rymdskepp, alla ljus som blinkar och saker som blippar – det blir fantastiskt!

JAN OLSSON

HAR FÅTT IG NOBEL PRIZE

Tillsammans med kollegorna Marie Dacke och Eric Warrant tog Emily Baird för några år sedan emot utmärkelsen IG Nobel Prize för upptäckten av dyngbaggars förmåga att orientera sig i världen med hjälp av Vintergatans ljus. Endast forskningsresultat där allvaret går hand i hand med skrattet, resultat som underhåller samtidigt som de får människor att tänka efter, kommer i fråga för den utmärkelsen.

Fångad av fåglars och fjärilars färgseende

Nyfikenhet och lusten att lära är starka drivkrafter såväl i Almut Kelbers forskning som i uppdraget som prodekanus med ansvar för forskning på Naturvetenskapliga fakulteten.

Almut Kelber är professor i sinnesbiologi.

– I mitt arbete som prodekan är det viktigt att också fortsätta med min egen forskning – inte minst för att utsätta mig själv för det jag har hittat på, säger Almut Kelber med glimten i ögat. Hon är professor i sinnesbiologi och en av forskarna i Syngruppen.

Att det blev Sverige och Lund som Almut Kelber till slut rotade sig i, efter forskning i både Tyskland, England, Brasilien och Australien, berodde på att forskarkollegan Eric Warrant lockade hit henne för sjutton år sedan med ett projekt om nattsvärmare. Då var hon en av få forskare i världen som hade gjort beteendeförsök med fjärilar.

– Jag studerade deras färgseende med hjälp av konstgjorda blommor i olika färger där vissa var kopplade till en slang med sockerlösning.

Genom att träna nattsvärmarna att koppla vissa blomfärger till mat och sedan variera ljuset, kunde hon så småningom i en uppmärksammad Nature-artikel visa att nattsvärmaren faktiskt ser färger i mörker. Det var en nyhet som förvånade många, och något som man tidigare trott var omöjligt.

Genom åren har Almut Kelber forskat på allt från fjärilar till geckoödlor och nu senast paddor sedan en post doc-forskare från Argentina hörde av sig och ville ta reda på om paddor kan se färger i mörkret.

I början av sin forskningskarriär var det däremot vilda bin och pollinering som Almut Kelber studerade. Det tyska universitet hon då hörde till i Tübingen hade ett fältlabb i Brasilien där hon tillbringade flera månader om året. När sedan hennes barn föddes fungerade det inte längre eftersom hon behövde ta hänsyn till familjens behov och ville jobba deltid.

– Jag insåg att det skulle vara lättare att få det att fungera praktiskt om jag arbetade på ett labb och inte i fält och behövde ett nytt forskningsområde.

Hon sökte pengar och fick anslag för forskning om den stora dagsvärmaren. En fjäril som nu har blivit hennes favoritdjur.

– Jag började utforska deras färgseende. Tidigare hade bara deras rörelsemönster undersökts. När dagsvärmarna ska äta svävar de framför en blomma som en kolibri.

JUST NU FORSKAR Almut Kelber och hennes doktorander mest på fåglars synförmåga, där hon använder kycklingar och undulater som modellarter. Fåglar ser världen som mycket färggladare än vi människor, och många rovfåglar har mycket hög synskärpa.

– Att falken kan upptäcka smågnagare genom ultraviolett reflektion av deras urin har däremot visat sig vara ett rykte. Urinen reflekterar inget ultraviolett ljus, och falken kan inte se ultraviolett ljus så mycket bättre än människan. Det kan bara sångfåglar, papegojor och några andra fågelarter.

Det finns fortfarande många olösta gåtor kring djurs syn, och det är grundforskning som drivs av nyfikenheten att förstå hur olika djur har löst sina begränsningar.

– Tar man till exempel ögat hos en fågel kan det inte bli större. Det är många funktioner som ska få plats i ögat – färgseende, rumsligt seende, mörkerseende och så vidare. Genom evolutionen har optimala lösningar utvecklats för att djuret ska kunna överleva.

Kunskapen om djurvärldens lösningar kan också ge svar på generella problem, berättar Almut Kelber.

– Ett klassiskt exempel är upptäckten på 80-talet om kräftdjurens ögonfacetter som inspirerade ny teknik för teleskop. Eller att principen för mörkerseendet hos bin som flyger sent på kvällen och tidigt på morgonen i regnskogens mörker på senare år har byggts in i avancerade kameror. Något som från början upptäckts av ren nyfikenhet kan senare visa sig vara användbart även i andra sammanhang. Det tycker jag är spännande.

TEXT: NINA NORDH
FOTO: GUNNAR MENANDER

listan.

Kännetecknande för genren reality-TV är att man hellre pratar om programmen än tittar på dem. Många tycker att det är skräp-TV, men ändå blir de engagerade. Nyligen har det prestigefyllda förlaget Routledge kommit ut med en bok där Annette Hill har sammanställt 15 års forskning baserad på ett stort antal intervjuer med producenter och publik inom genren.

Fyra trender inom reality-TV

1 **SUG EFTER NÄRHET TILL DEN VANLIGA MÄNNISKAN.** När reality-TV:n startade på 90-talet handlade det till en början om ganska små nationella produktioner. Det viktiga var närheten till den vanliga människan och programmen kunde exempelvis spelas in på ett djursjukhus, en flygplats eller på en kryssning.

2 **BIG BROTHER-EFFEKTEN.** Realityshowen Big Brother som drog igång vid millennieskiftet blev början på en ny trend som har hållit i sig i många år. I programmets spår finns en mängd uppföljare som alla innehåller följande ingredienser: någon slags audition, röstning knuten till pengainsamling, människor som blir kändisar, visningar i sociala medier som är lika viktiga som visningen i den vanliga televisionen och i många program även ovänskap. Programmen görs i sekvenser som lätt går att dela in i korta klipp och som på så vis anpassas till sociala medier. En reality-satsning som inte skapar rubriker i kvällspressen anses vara misslyckad.

3 **TITTARTRÖTTHETEN.** Programmen är visserligen fortfarande kommersiellt framgångsrika men tittarna har börjat tröttna. Det amerikanska Idol har sett tittarsiffrorna dala från ca 20 miljoner tittare till 10 miljoner. Många människor tycker att programmen har blivit alltför förutsägbara och konstruerade. De handlar inte längre om de vanliga människorna. Istället har deltagarna blivit någon slags proffs och i några länder har de till och med startat egna fackföreningar.

4 **ÅTERGÅNG TILL DEN VANLIGA MÄNNISKAN.** Idag kan man se en återgång till hur reality-TVn såg ut på 90-talet. Man försöker hitta tillbaka till äktheten och närheten till den vanliga människan. Programmet Masterchef kan ses som ett exempel på hur vanliga människor får briljera med sin kokkonst.

ULRIKA OREDSSON

Annette Hill är professor i medie- och kommunikationsvetenskap och listar trender inom formatet reality-TV. FOTO: GUNNAR MENANDER

Finn fusket!

Lunds universitet kan mycket väl ha en eller flera ”macchiarinis” verksamma just nu inom forskningen. Fusk förekommer och frestelsen att ta genvägar är stark i den hårda konkurrensen.

Det menar tre av universitetets ”etiska renhållningsarbetare”. De varnar för naivitet, men tror också att KI-skandalen kan inspirera fler att bevaka gränserna och anmäla misstankar om forskningsfusk och oredlighet.

Allas skyldighet att anmäla brister

– Det är fusk att manipulera forskningsresultat. Men det är också fusk att låta bli att genomföra experiment som testar om resultaten håller. Och alla anställda är skyldiga att anmäla misstänkt fusk, säger Göran Sandberg, LTH-professor och ordförande i Nämnden för utredning av vetenskaplig oredlighet.

Sedan skandalen kring KI-kirurgen Paolo Macchiarini briserade i januari har Göran Sandberg och Magnus Gudmundsson, sekreterare i nämnden, haft fullt upp. Det finns ett sug efter att veta hur Lunds universitet hanterar oredlighet och fusk inom forskningen.

– Folk mejlar, ringer eller fångar en i farten. Många frågar om samma sak kan hända här. Det är tyvärr inget vi kan svära oss fria från, säger Magnus Gudmundsson.

Det akademiska systemet ska vara självsanerande. Kollegial bedömning och transparens kring hur man har gått tillväga, ska hålla forskningen fri från fusk. Men den allt tuffare konkurrensen om tjänster, anslag, anseende och viljan att göra de stora upptäckterna verkar i motsatt riktning.

– Vågar vi sätta lampan på trollen? Göran Sandberg hoppas och tror att Macchiarini-affären ökar vaksamheten och viljan att anmäla forskningsfusk.

Lunds universitet har ändå en fördel jämfört med t.ex. Karolinska institutet, menar Sandberg och Gudmundsson. KI saknar en fast organisation för att hantera frågor om fusk, medan Lunds universitets nämnd för utredning av vetenskaplig oredlighet har tydliga riktlinjer och en arbetsordning för att hantera anmälningar.

Universiteten definierar själva vad som ska betraktas som fusk och oredlighet. Lunds universitets definition är hyfsat bred, säger Göran Sandberg.

– Den fångar in också passivt fusk, som detta att inte kontrollera forskningsresultat. Den omfattar både forskningsrön i sig och enskilda personers insatser.

NÄMNDEN GÖR DOCK INGET eget kontrollarbete, en anmälan krävs för att en utredning ska göras, och utredningen är enbart beredande, dvs. det är rektor som bestämmer om en anmäld forskare ska frias eller fällas, såvida inte ärendet lyfts till nationell nivå, vilket är sällsynt.

Många anmälningar handlar om forskare som anklagas för att tagit åt sig äran för kol-

FOTO: MOOMSABU/SHUTTERSTOCK

legors resultat, inte sällan kollegor som är i beroendeställning.

– Det är laddade frågor. Inom forskningen går människor in med stort engagemang, investerar sina liv. Att anklagas för oredlighet är något av det värsta som kan hända, säger Magnus Gudmundsson.

ANMÄLNINGAR KAN GÖRAS ANONYMT, ändå är det förmodligen många som avstår av rädsla att det ska slå tillbaka mot dem själva.

Men att inte anmäla är alltså också en form av oredlighet enligt regelverket, påpekar Göran Sandberg.

Ibland kan det vara större skäl att utreda rutinerna inom en hel forskningsmiljö än en enskild individ, fortsätter han.

– Det är ett val. Är det viktigast att straffa en individ som brustit eller att göra forskningen trovärdig? Vi prioriterar det senare och jobbar målmedvetet för att genom våra utredningar skärpa forskningsrutinerna.

Göran Sandberg tar chansen att informera nu när intresset är på topp och gör under våren en mindre turné bland fakulteternas prefekter.

– Enda sättet att skydda sig mot sådan oredlighet som vi ser i Macchiarini-fallet är att ha goda anställningsordningar, skarpa och väl kända regelverk och att ta referenser när vi rekryterar. Samtidigt är det mycket i den akademiska kulturen som bidrar till fusk, hierarkier föder oredlighet. Lika viktigt som att våga ifrågasätta genikulten är det att bevaka de etiska gränserna i forskningens vardagslunk, menar han.

NÄMNDEN FÖR UTREDNING av vetenskaplig oredlighet har alltid något ärende på gång, men under Göran Sandbergs drygt fem år som ordförande är det inte ett enda som gått till central nationell prövning.

Forskningsfusk är inget nytt och Göran Sandberg lyfter fram flera exempel under sin fakultetsturné. Samtidigt har fusket förmodligen ökat, i takt med den skärpta konkurrensen om forskningsmedel.

– Långt före Macchiarini-affären förespråkade jag större direkta basanslag till lärosätena och därmed mindre press på forskarna att skaffa extern finansiering. Ökad trygghet skulle troligen minska fusket, säger han.

BRITTA COLLBERG

LUNDS UNIVERSITETS NÄMND FÖR UTREDNING AV VETENSKAPLIG OREDLIGHET

- Har fem ledamöter, varav tre jurister, bl.a. förvaltningschefen Susanne Kristensson.
- Sammanträder en gång i månaden.
- Är beredningsorgan åt rektor som har sista ordet.

Processen:

- Anmälan om fusk kommer in. Den kan vara anonym.
- Nämnden gör en förberedande undersökning och tillsätter därefter alltid en externt sakkunnig för att utreda om det finns saklig grund för anmälan.
- Om saklig grund finns tillsätts en fullständig utredning med minst två externa sakkunniga.
- Rektor avskriver frågan eller beslutar att oredlighet begåtts.

Ärenden kan skickas vidare till Centrala etikprövningsnämndens externa expertgrupp. Detta har inte skett de senaste fem åren.

NYTT OM FUSK OCH OREDLIGHET

STATLIG UTREDNING. Bör rektor avgöra om oredlighet begåtts? Bör lärosätet utreda lokal oredlighet eller ska det göras av en central instans? Frågorna prövas just nu av Uppsala-professorn Margaretha Fahlgren i en utredning som ska vara klar i november.

ETISKT RÅD. Ett allmänt etiskt råd kan komma att inrättas vid Lunds universitet. Förslaget lades fram i höstens utredning om sektionen Forskning, samverkan och innovation.

LERU-MÖTE. Forskningsnätverket LERU – som samlar många av Europas främsta forskningsuniversitet – diskuterade preventivt arbete kring forskningsfusk i början av mars med Lunds universitet som värd.

– Problematiskt att utreda sig själv

– Macchiarini-affären aktualiserar något vi diskuterat länge inom medicinsk etik, nämligen det problematiska med att utreda sig själv. Vi hoppas att den statliga översynen leder till att forskningsfusk mer regelmässigt utreds centralt, säger lektorn Mats Johansson.

Lunds universitet var först i landet med att tillsätta en professor i medicinsk etik – filosofen Göran Hermerén. I dag leds avdelningen av Nils-Eric Sahlin medan Mats Johansson ansvarar för Medicinska fakultetens obligatoriska etikkurser för doktorander och är rådgivare i forskningsetik på halvtid för hela universitetet.

Många forskningsetiker är kritiska till dagens regelverk. En lokal fuskutredning kan lyftas till nationell nivå och en ojävig expertgrupp vid den centrala etikprövningsnämnden, men det sker nästan aldrig, inte heller vid Lunds universitet.

KI-skandalen visar hur problematiskt det är att utreda helt och hållet lokalt, menar Mats Johansson.

– Det borde vara självklart med en extern granskning på central nivå, för att undvika jäv. Det finns också anledning att diskutera rektors roll. På KI bortsåg ju rektorn från den externa utredarens kritik av Macchiarini.

Det kan dock finnas skäl att inte skicka alla frågor om fusk vidare till central nivå, som vid anmälningar från rättshaverister som vill smeta ner kollegors rykte eller som uppenbart vilar på missförstånd.

– Men det handlar också om attityder. Många misstankar når förmodligen aldrig nämnden. Det kan vara frestande att försöka hantera problemet lokalt, men det är naivt att tro att man kan lösa en fråga om fusk "i dialog" mellan exempelvis en beroende doktorand och dennes handledare. Vi måste skydda våra whistleblowers bättre, och då kan en central utredning utgöra ett första steg.

Mats Johansson tror liksom Göran Sandberg att forskningsfinansieringssystemet kan bidra till fusk. New Public Management, värnande om varumärken och plats på ranking-listor liksom Nobelprisdrömmar kan säkert även bidra. Men trycket på enskilda forskare och doktorander är högt sedan länge.

– Ökad anställningstrygghet och ökad frihet skulle förmodligen ge både bättre forskning och mindre fusk.

BRITTA COLLBERG

Tydligare etiska riktlinjer på gång

Neurologen och stamcellsforskaren Olle Lindvall vid LU ska leda en ny utredning mot bakgrund av Macchiarini-fallet. Det är Kungl. Vetenskapsakademien och Svenska Läkaresällskapet som vill ta fram tydligare riktlinjer för forskare och läkare som arbetar i gränslandet mellan klinisk forskning och avancerad sjukvård.

Olle Lindvall har bred erfarenhet. Dels har han länge arbetat med experimentell terapi och ledde från 1980-talet och fram till för några år sedan det kliniska programmet i Lund för transplantation av celler från foster till svårt sjuka Parkinson-patienter. Han har också varit ordförande för en arbetsgrupp som tagit fram internationella riktlinjer för utveckling av stamcellsbehandlingar.

Det finns två vägar när det gäller att introducera nya behandlingsmetoder för patienter. Dels den traditionella vägen där en ny metod som testats i djurförsök genomgår kliniska prövningar på människor efter godkännande av etikkommitté. Detta är typisk klinisk forskning. Den andra vägen rör experimentell terapi, så kallad medicinsk innovation. Den innebär att oprövade behandlingar sätts in på ett litet antal svårt sjuka patienter.

– Även här måste strikta etiska krav vara uppfyllda och det måste finnas djurexperimentella data som visar att terapin har positiv effekt utan svåra biverkningar. Bedömningen av den experimentella terapin och om den kan prövas på ett litet antal patienter måste göras av expertis inom området, förklarar Olle Lindvall.

Syftet med medicinsk innovation är i första hand att hjälpa patienten, dvs. detta är avancerad sjukvård, fortsätter han. Om metoden ger positiva resultat hos patienterna och sedan ska testas på fler övergår det till att vara klinisk forskning.

Macchiarini-fallet visar att det behövs tydliga praktiska riktlinjer för både forskare och kliniker som anger vilka etiska och vetenskapliga krav och regler som ska vara uppfyllda för att oprövade behandlingsmetoder ska få användas på svårt sjuka patienter.

Utredningen görs av Olle Lindvall i samarbete med professor Ingemar Engström, ordförande i läkaresällskapets delegation för medicinsk etik samt professor Elisabeth Ståhle, thoraxkirurgi Uppsala universitet. De nya riktlinjerna beräknas vara klara till sommaren.

BRITTA COLLBERG

Lars Haikola föreslår ny KI-styrelse

Före universitetskanslern Lars Haikola har av regeringen utsetts till ny ledamot i den nomineringsgrupp som föreslår externa ledamöter till Karolinska Institutets styrelse. Gruppen ska, med anledning av Macchiarini-fallet och förtroendekrisen för KI, senast den 1 april redovisa ett förslag till förnyelse av KI:s styrelse. Gruppen ska alltså få till den nya styrelse som ska rekrytera KI:s nästa rektor och får därmed inflytande över om Lars Leijonborg kan sitta kvar som ordförande.

Sökte till scenskola, drev klädbutik och läste fristående kurser. Sedan blev hon bibliotekarie, ekonom och – ikonmålare. Bitte Rosencrantz njuter av att ha fem minuter till jobbet och av att räkenskaper trots allt inte är en fråga om liv och död.

Bitte Rosencrantz med några av sina ikoner.

Ikonmålare med längtan efter rätt ljus

Bitte Rosencrantz arbetar sedan fem år som ekonom på Institutionen för bygg- och miljöteknologi . Dessförinnan gick hon den inte helt spikraka vägen från student som närde scenskoledrömmar och enligt egen utsago läste "flummiga" kurser, till informationsspecialist inom läkemedelsindustrin. Hon har hunnit vara äga en klädesaffär på Lilla Fiskaregatan och arbetat som ekonomichef i Malmö.

Därtill har Bitte Rosencrantz en ovanlig merit: hon har utbildat sig inom ikonmåleri hos Grethe Budde i Lund, hos fader Robert de Caluwé på Visingsö och hos Monika Pohjanen i Överkalix.

För tjugo år sedan fastnade hon för den ryskortodoxinspirerade ikontraditionen.

– Bilderna är meditativa, något som jag tror att många kan ta till sig, inte bara de troende och kristna. Jag älskar det naivistiska formspråket, färgerna, guldet och de vackra motiven. Egentligen har jag en frikyrklig bakgrund, så jag har ingen relation till ikoner på det traditionsbundna sättet.

DEN TEKNIK som Bitte Rosencrantz använder har använts i många hundra år: äggtempera på preparerad träplatta. Träplattan grundas i flera lager med krita och gelatin som också slipas. Det bladguld som används till glorian klistras på.

Enligt traditionen är en ikon en bild av en händelse eller person, exempelvis ett helgon, en så kallad urbild. Århundrade efter århundrade har ikonmålare kopierat porträttet.

I fjol reste Bitte Rosencrantz i arbetet till Ryssland inom ramen för ett stort EU-projekt som även rörde samarbeten med Tadzjikistan, Kirgizistan och Kazakstan. Men av familjeskäl fick resan ett abrupt slut, och det blev ingen tid att leta efter ikoner.

– Jag ville verkligen se Ryssland. Men jag får resa dit någon annan gång.

I APRIL ordnar Bitte Rosencrantz för fjärde året en konstutställning där upphovsmännen är doktorander, professorer och administratörer vid LTH som ägnar sig åt konstnärligt skapande. Kollegan Ingbritt Larsson var med och startade utställningen år 2012.

Bitte Rosencrantz säger att hon brukar trivas på alla arbetsplatser, men att det är något visst med universitetet.

– Det är lite mer komplicerat att arbeta med ekonomi på universitetet än det är i privata företag. Men jag har en fantastisk arbetsplats. Jag uppskattar människorna och tycker att det är roligt med den åldersspridning som finns här.

Ändå skulle hon vilja måla mer och lägga mindre tid på arbetet som ekonom.

– När jag kommer hem på eftermiddagen är jag ofta trött, och så är ljuset för dåligt för att kunna måla.

Det senaste året har det varit intensivt på arbetet – och någon gång har det blivit sömnbrist. Hur hantera sådan stress?

– För min del tänker jag att plus och minus, även om det är viktigt, inte är på liv och död. Jag tror att det gäller att kunna släppa tankarna på arbetet när man kommer hem. Det har jag lärt mig.

TEXT: TIINA MERI
FOTO: GUNNAR MENANDER

BITTE ROSENCRANTZ

JOBB: Ekonom på Institutionen för bygg- och miljöteknologi
BOR: Fem minuter från jobbet på LTH, i ett radhus.
FAMILJ: Maken Erik och fyra söner i åldrarna 17 till 26 år.
INTRESSEN: Ikonmåleri, porträttmåleri och keramik. Ekonomi, politik, naturvetenskap och allt som har med kultur att göra. Joggar, och dansar på Gerdahallen.
LÄSER: Mycket och främst Joyce Carol Oates.
LYSSNAR TILL: P1, och P3 som omväxling när hon tycker sig ha blivit för seriös.

Det började med en debattartikel där historieprofessor Dick Harrison deklarerade att högre utbildning har havererat. Bovarna i dramat var studenternas sämre förkunskaper, och finansieringssystemet, vilket enligt Harrison får lärarna att sänka sina krav på studenterna. Artikeln gav upphov till en mängd motreaktioner i hela högskolevärlden.

Men hur ligger det till – var studenternas förkunskaper och utbildningskvaliteten bättre förr? Det finns inget entydigt svar på den frågan – men de flesta LUM har pratat är överens om att det var annorlunda förr...

Bättre förr?

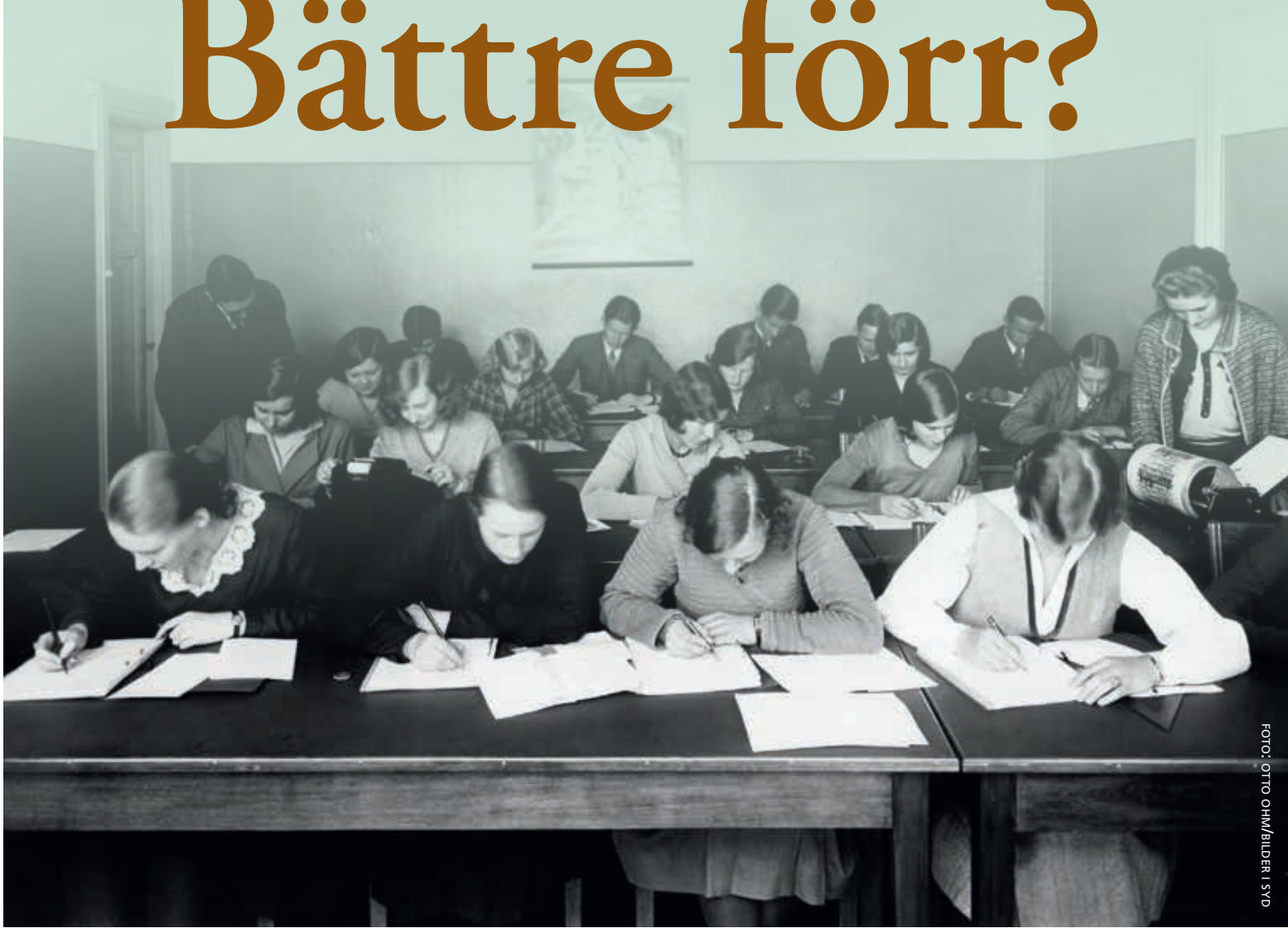

FOTO: OTTO OHM/BILDER I SYD

Förre universitetskanslern Lars Haikola:

– Dagens studentgrupper är inte lika homogena som tidigare

– Rimligtvis borde utbildningskvaliteten ha påverkats negativt eftersom högskolan har byggts ut kraftigt utan satsningar på motsvarande mer resurser.

Det säger Lars Haikola före detta universitetskansler, rektor, prefekt, studierektor, forskare och lärare i teologi.

Lars Haikola är dock noga med att inte gå i den som han säger anekdotiska fällan ”det var bättre förr”. För det finns inga vetenskapliga belägg eller tydliga undersökningar som visar att så skulle vara fallet. Han ser inte heller finansieringssystemet som är kopplat till studieprestationer som en bov i dramat.

– Det infördes 1993 och då gick debattens vågor höga om att det skulle förflacka utbildningen. Mitt svar är att så blev det inte. Vi har haft tjugo år på oss att slå larm i så fall, och det har vi inte gjort – förrän nu.

MEN OMVÄRLDEN HAR ALLTID ställt sig frågande till hur det är möjligt att inte låta sig påverkas av ett sådant system – och det beror på att de inte förstår den höga integritet som de akademiska lärarna har, menar Lars Haikola.

– De sänker inte kvaliteten på sin utbildning för att tjäna mer pengar till akademien…

Dock, påpekar Lars Haikola, poppar det kontinuerligt upp vittnesmål från lärare – mestadels inom humaniora – om att nu går det inte längre, studenterna kan för lite och vi har för dåligt med undervisningstid och ingen tid att hjälpa dem.

– Och detta ska man ta på allvar och det är ett problem med den fragmentering av kunskap som pågår idag överallt. Men en absolut sanning om hur det står till med studenternas förkunskaper finns inte heller.

Lars Haikola menar att det är större skillnad idag mellan de studenter som kan mest och de som kan minst.

> ”Under alla omständigheter är det svårare att vara lärare idag.”

VAD MAN MED SANNING kan säga är att studentgrupperna inte är lika homogena som förr. Det kan vara stor skillnad mellan de som kan mest och de som kan minst.

– Så under alla omständigheter är det svårare att vara lärare idag, fastslår Lars Haikola.

Han hänvisar i alla fall till en rapport som dåvarande Högskoleverket gjorde 2009. Den heter ”Förkunskaper och krav i högre utbildning” (2009:16 R) och Lars Haikola tror att den står sig rätt bra idag också.

Rapporten visade att studenterna har svårare att uttrycka sig i skrift men är frimodigare och bättre i muntlig framställning vilket även gäller engelskan. De är svagare i matte – motivation och ambition brister och de kräver mer hjälp och service. Deras samarbetsförmåga är dock bättre vilket visar sig vid projektarbeten i grupp och de är överlägset bättre på datoranvändning och på att söka och finna information.

I RAPPORTEN STÄLLDES FRÅGAN om man från högskolans håll ändrar kravnivåerna utifrån detta. Men det blev inget tydligt svar mer än att diagnostiska test sprider sig på grundkurserna och att det i början av sådana kurser ofta läggs in en gymnasierepetition.

Med nya ungdomskullar följer andra färdigheter och Lars Haikola säger att man i alla tider klagat på den efterföljande generationen.

– Redan för 2.500 år sedan klagade Sokrates på att ungdomarna nu för tiden var oartiga och inte kunde uppföra sig. Sen kom Platon som klagade på den förstörda inlärningsförmågan i och med att skriftspråket kom. Och i min generation gjorde man stor affär av att räknestickan fick användas i matten…

MARIA LINDH

Se även gästtyckaren på sidan 41.

Stephan Gavare, Eva Ryrstedt och Elsa Trolle Önnerfors på Juridiska fakulteten.

Juristutbildningen

Studenterna får bättre stöd idag

– Det är en annan typ av studenter vi har idag. Förr var det svårare att få studenterna att agera. Nu är det lättare att få igång diskussioner.

Det säger vice dekanus på Juridicum Eva Ryrstedt som undervisat i drygt 25 år.

Vad som också skiljer förr från nu är att man tar bättre hand om sina studenter, särskilt i början av utbildningstiden. Man använder sig exempelvis av filmade föreläsningar som ett komplement till de traditionella. Så finns Juristverkstan dit studenter som behöver extra hjälp med sina studier kan vända sig.

Stephan Gavare som är avdelningschef för utbildningsservice vid Juridicum berättar att man inspirerats av LTHs SI-mentorer (supplement instruction). Från början var Juristverkstan helt skild från undervisningen, sedan introducerades den i klassrummen och nu har den övergått i virtuell i form och ligger på nätet.

– Det innebär att ingen student behöver känna sig utpekad för att vilja ta hjälp, säger Eva Ryrstedt.

JURISTVERKSTAN är ett av flera stöd för att förebygga stress och ohälsa hos studenterna. Ett annat är korta kontaktvägar mellan student och lärare. Elsa Trolle Önnefors som är pedagogisk studierektor och undervisar i rättshistoria säger att lärarna snabbt får reda på om något inte är som det ska och kan då också snabbt rätta till det.

– Vi har ett nära samarbete med Juridiska föreningen och jag möter också mina studenter på Facebook där de håller hus.

Eva Ryrstedt menar att tack vare att man får alla med på båten från början är ytterst få avhopp från juristprogrammet.

På frågan om dessa extra omsorger hade behövts även för tio år sedan för att hålla kvar studenterna svarar Elsa Trolle Önnefors att hon hade varit tacksam om hon hade haft tillgång till dem när hon pluggade.

– Nu finns ju nätet och vi utnyttjar den nya tekniken på många vis.

Bland annat ger man nätkursen Ujiken, den grundläggande kursen i juridik till vilken alla med behörighet har tillträde. De tjugo bästa från Ujiken är sedan garanterade plats på juristprogrammet.

– Dessa studenter behöver också en del stöd i början – men är sedan en oerhörd tillgång för oss. Deras motivation är mycket hög och många engagerar sig dessutom som studentlärare, säger Elsa Trolle Önnefors.

Att kvaliteten skulle ha försämrats inom juristutbildningen är det ingen som vill gå med på.

– Snarare tvärtom, säger Eva Ryrstedt.

Juridiska föreningens ordförande Martina Borgström bekräftar det goda och nära samarbetet med lärarna.

– De är lyhörda och vi känner oss viktiga

Juridiska föreningens ordförande Martina Borgström.

och lyssnade på. Det är lätt att nå dem och de är förändringsbenägna. Sedan går det kanske inte alltid lika fort med förändringarna som vi hade önskat.

Exempel på sådant som ibland inte fungerar kan vara schemaläggning som innebär för kort tid mellan en ordinarie tentamen och en omtenta. Man har också efterlyst mer kritiska perspektiv i undervisningen och mer diskussioner kring genus – men det låter vänta på sig.

Martina Borgström tycker dock att lärarna är bra på att ta kritik och hon säger också att studenterna själva är bra på att stötta varandra.

– Sedan är juriststudenterna tyvärr överrepresenterade hos Studenthälsan och det är ett tecken på stress, vilket i sin tur kan vara ett tecken på en felaktig studieteknik eller att man valt fel utbildningsprogram.

NÄR DET GÄLLER SKRIVFÖRMÅGAN så berättar Martina Borgström att man lagt in en kandidatuppsats under termin sex så att man får träna sig inför slutexamen. Det tycker hon är bra, liksom att Juristverkstan nu ligger på nätet och är enkel att nå. Samtidigt betonar hon att en universitetsutbildning ska hålla hög kvalitet – och är man beredd på det och har valt rätt så går det bra. Själv började hon med ekonomprogrammet och läste det i ett och ett halvt år innan hon bytte till juridiken.

– Ekonomin var inte så kul för mig – men här har jag älskat varje stund!

TEXT: MARIA LINDH
FOTO: GUNNAR MENANDER

JURIDICUM

Här är man runt 1.700 studenter och 150 lärare och administratörer. Genomströmningen är god och har inte ändrats under senare år. Normalt tar det mellan fyra och ett halvt och fem år att komma igenom juristprogrammet.

De tekniska utvecklingsprojekten som exempelvis filmade föreläsningar finansieras med externa anslag.

Högskolepedagogen Torgny Roxå:

– Utbildning behöver granskas lika hårt som forskning

– Den högre utbildningen behöver granskas lika hårt som forskningen. Lärarna bör sättas i fokus och universitetet jobba mer och bättre med undervisningen, menar Torgny Roxå, doktor i högskolepedagogisk utveckling.

Torgny Roxå menar att universitetet behöver bli bättre på att mäta utbildningskvalitet och uppmuntra god undervisning.

Torgny Roxå är konsult vid LTH:s pedagogiska utvecklingsenhet Genombrottet. Han ger historieprofessorn Dick Harrison rätt i ett avseende: att få betalt utifrån genomströmning riskerar att korrumpera utbildningen. Men liksom Lars Haikola (se artikel på sidan 23) menar Torgny Roxå att Lunds universitets utbildningar fortfarande håller hög kvalitet. Det kan man tacka den starka akademiska traditionen för. Den gör att lärarna ställer fortsatt höga krav både på sig själva och sina studenter.

MEN STUDENTERNA – var de smartare förr? Och var det på det hela taget bättre? Nej, det tror inte Torgny Roxå. Fast kanske var det enklare, i alla fall för lärarna.

Studenterna är fler idag. De har en mer varierad bakgrund och är sämre förberedda på akademins krav på vetenskapliga sätt att läsa, skriva och räkna. Samtidigt är de mer aktiva och ifrågasättande. Det är den bild Torgny Roxå får av de ungefär hundra lärare som han träffar varje år under pedagogiska kurser på LTH och även på de humanistiska och teologiska fakulteterna (HT).

Mångfalden utmanar lärarnas förmåga, samtidigt som den administrativa bördan har ökat och resurserna till utbildningen minskat. Detta märks framför allt på HT, där man ofta har bara fyra eller sex lärarledda timmar per vecka.

– Så länge de akademiska normerna ligger fast, så bidrar pressen till pedagogisk utveckling. HT rekryterar idag mycket skickliga lärare. Dessa tvingas i sin tur nästan återuppfinna sin yrkesroll. De försöker mer och mer komma på sätt att undervisa som aktiverar studenter utanför själva klassrummet. Men många lärare är hårt pressade och om de akademiska normerna raseras så faller antagligen allt.

UTBILDNINGEN BEHÖVER mer pengar. Samtidigt vet man alldeles för lite om vad som är bra och dåligt inom högre utbildning. Istället för att fördela pengar med automatik efter genomströmning, behöver akademin bli bättre på att ta reda på hur det ser ut i verkligheten, mäta kvalitet och uppmuntra bra undervisning. ▶

– Bedömningarna ska bygga på vetenskap och inte bara löst tyckande eller managementrutiner formulerade utanför akademin.

Torgny Roxå skäms över skillnaden i kontroll av kvalitet inom forskning och inom utbildning.

– Forskningen granskas noga och utfallet kan betyda ”liv och död” för en forskare. En lärare däremot kan många gånger slarva ostraffat med sin undervisning. Lönen fortsätter ändå att komma.

PÅ LTH OCH ANDRA STÄLLEN inom universitetet satsar man på att göra högskolepedagogik till en egen kunskapsbaserad vetenskap och premierar den som gör ett bra jobb. En ambitiös och duktig lärare kan efter pedagogisk fortbildning och kollegial bedömning erövra ett ETP-diplom. Det står för Excellent Teaching Practice och ger anseende men också extra pengar i lönekuvertet liksom till institutionen. Andra institutioner får då förstås mindre med pengar. Några extra pengar finns ju inte.

– LTH-studenterna är mer och mer nöjda med undervisningen – det har vi mätt och det speglar den satsning som LTH gjort.

LTH-systemet har varit i bruk i femton år. Det är ett första litet steg mot ett internationellt accepterat sätt att skilja goda lärare från mediokra.

– Men vi måste också bli bättre på helheten, den byggs inte av enskilda lärare utan av många lärare i samverkan. Studenterna går ju hela utbildningar, inte bara kurser.

Hög utbildningskvalitet fordrar framför allt en ändrad attityd och en bättre och mer akademisk styrning av högskolan, menar Torgny Roxå avslutningsvis.

– Lärarna måste sättas i fokus och vi behöver jobba mer och bättre med undervisningen. Det görs långtifrån överallt. Och det motarbetas av den extrema ekonomistyrning som inte bara premierar forskning utan också ofta kräver att man ensidigt prioriterar just forskning.

BRITTA COLLBERG

Språkpedagogerna på Studieverkstaden

Ökat intresse för experthjälp med studieteknik

– Att lära sig att planera sina studier och strukturera sin lästeknik är aktuellt för alla studenter.

Det säger Eva Andersson som är en av fem språkpedagoger på Studieverkstaden som tar emot studenter som vill ha hjälp att utveckla bättre studie- och skrivvanor.

Studieverkstaden startade i mycket liten skala 2003 och nu är man nästan fyra heltidstjänster och har ytterligare en tjänst på gång. Man tar emot studenter både på svenska och engelska och på alla nivåer i utbildningen.

– Det kan vara mycket ambitiösa studenter med höga betyg från gymnasiet som är vana vid att lära sig det mesta utantill och behöver ändra sin inlärningsteknik, säger Eva Andersson.

Det handlar mycket om att lära sig att hantera de stora textmängderna och att

etablera skrivvanor som gör att man snabbare blir bekväm med ämnets vokabulär och textgenrer.

– Många studenter kommer till oss och vill ha feedback på sina texter. Ibland förstår de inte den feedback de har fått från sina lärare.

Eva Andersson tycker att det vore bra om lärarna i större utsträckning berättade om sina egna skrivprocesser och var noga med att ge respons i ett tidigt stadium.

– Det kan gå riktigt illa om man inte har fått någon respons på sitt skrivande förrän det är dags för uppsatsen, säger hon

DET ÄR INTE BARA STUDENTER som hör av sig till Studieverkstaden utan även lärare som vill att språkpedagogerna ska komma ut till nya studentgrupper i början av terminen och prata om studieteknik. Det kan även handla om uppsatskurser där man pratar skrivprocess och textbygge. Det har tidigare varit flest förfrågningar från samhällsvetenskap och humaniora, men de senaste terminerna har exempelvis skrivverkstäder ordnats för studenter på Medicinska fakulteten. Studieverkstaden ger också en kurs tillsammans med Studenthälsan i att komma igång med sitt skrivande.

– Alla studenter är välkomna till oss, betonar Eva Andersson och berättar att man under förra året tog emot 2.800 besök och mötte sammanlagt 4.600 studenter på föreläsningar och i workshoppar.

TEXT: MARIA LINDH
FOTO: GUNNAR MENANDER

Alla studenter är välkomna till språkpedagogerna på Studieverkstaden. Från vänster ses Ladaea Rylander, Eva Andersson och Kikki Nillasdotter.

Mats Alvesson anser att det är dags för högskolan att börja göra något för att höja utbildningskvaliteten.

Organisationsprofessorn Mats Alvesson:

– Lägg ner för lätta kurser!

Höj lägstanivån på utbildningarna vid LU genom att lägga ner för lätta kurser där studenterna inte studerar på heltid.

Det är Mats Alvessons beska recept för bättre utbildningar.

Han är professor i organisationsteori och har ivrigt debatterat utbildningskvalitet under flera års tid. Han anser att det är dags för högskolor och universitet att göra något för att höja utbildningskvaliteten.

– Min huvudpoäng är att universitet och högskolor tar för lite ansvar. Man ska ha stora volymer, nöjda studenter och alla papper i ordning. Allt detta dokumenterande runt kvalitetssäkring är i stort meningslösa ritualer som tar kraft ifrån verkligt arbete med att skapa kvalitativa utbildningar.

Mats Alvesson anser att kvalitetssäkringen borde bestå av att kandidat- och magisteruppsatser bedöms externt, samt att man ska ha noga koll på hur mycket tid studenter behöver lägga ner för att klara av kurser. Alvessons huvudtes är att det ska vara kvalificerat innehåll på kurserna och höga ▶

krav på studenterna. Intellektuell utveckling kräver lite av blod, svett och tårar, inte bara nöjda kunder.

– Majoriteten av studenterna lägger ner mellan 20 och 30 timmar i veckan på sina studier. LU borde ta ansvar – ta reda på hur mycket studenterna arbetar på olika utbildningar och se till att det får konsekvenser om man inte klarar av att ställa tillräckligt hårda krav på studenterna.

MEN OM MAN HAR väldigt lite kontakttid med studenterna?

– Det har de på Juridicum men det verkar ändå fungera att hålla dem sysselsatta så det är uppenbarligen inte omöjligt, trots få kontakttimmar (se artikel om Juridicum på sidan 24).

Breddad rekrytering är en fråga som på nytt har placerats på agendan av regeringen. Vid LU har man börjat diskutera vad man ska göra för att attrahera fler från studieovana hem (se artikel på sidan 11). Mats Alvesson menar att det inte finns något egenvärde i att alla ska gå på högskolan, om de ändå inte får en bra utbildning.

– Det beror på vad man menar med breddad rekrytering. Menar man dem som kommer från studieovana hem men har huvudet på skaft och är motiverade, så ja tack! Menar man dem som svaga och får svårt att klara sig så gör man dem ingen tjänst genom att rekrytera dem.

MATS ALVESSON VARNAR FÖR att breddad rekrytering kan bli en klassfälla om utbildningarna är undermåliga och man inte får hyfsat kvalificerade jobb efteråt. Han hänvisar till en undersökning som gjordes i USA som visade att 40 procent av de som gått en högre utbildning inte hade blivit klokare – de hade inte blivit bättre vare sig på kritiskt tänkande eller på språkbehandling. Det viktigaste blir att höja lägstanivån på högre utbildning.

– Alla ska gå högskolan, men är det lösningen om utbildningarna inte är bra? Det är allvarligt om det tar 10 timmar för den bäste i klassen att klara kursen, men 45 timmar för den svagaste. Då är risken stor att kraven och utbildningskvaliteten sänks – det blir ett race to the bottom.

TEXT: JENNY LOFTRUP
FOTO: GUNNAR MENANDER

> ”Det är allvarligt om det tar 10 timmar för den bäste i klassen att klara kursen, men 45 timmar för den svagaste.”

MATS ALVESSONS RÅD FÖR HÖGRE UTBILDNINGSKVALITET:

- Kandidat- och magisteruppsatser ska bedömas externt.
- Ta reda på hur många timmar studenterna arbetar på alla olika kurser/ program.
- Studenterna ska efter utbildningen ranka de olika kurserna efter hur krävande/ hur slappt det var.
- Om studenterna inte behöver studera på heltid – varna institutionen, upprätta en plan för bättre utbildning.
- Om studenterna efter förändringsförsök fortfarande uppger att det är låg studieintensitet: lägg ner eller minska kursen, programmet, institutionen.
- Minska övrigt kvalitetssäkringsarbete som tar kraft från väsentligheter och uppfattas som en byråkratisk pålaga.

Honours Track på Ekonomi

Utvalda el

De är bland de bästa på sitt program och har valt att gå Honours Track.

Ekonomihögskolan erbjuder högpresterande studenter en extra kurs som ger deras examen spets.

När vi kommer in diskuterar fyra unga män den franske ekonomen Pikettys teori om ökade inkomstklyftor och möjligheterna för globala samarbeten vid beskattning av kapital.

– Här sitter jag som ekonomstudent

På Honours Track får lärarna arbeta med små, pålästa studentgrupper. Från vänster: Mark Siöstedt, Emil Palmgren, Ellen Hillbom, docent i ekonomisk historia, samt Jesper Ekman.

högskolan

itstudenter sporras

> ”Det är mycket mer ansträngande och engagerande än grundkursen där vi är 300 personer.”

och märker hur jag blir mer vänster ju mer jag lär mig om ekonomisk historia, säger en av studenterna förundrad.

INSPIRATIONEN TILL EHL:s elitsatsning kommer från brittiska och amerikanska universitet. I USA läser toppstudenter Honours Track för att få ämnesfördjupning och en extra skjuts i sin intellektuella utveckling. Pedagogiken är hämtad från Cambridge och Oxford och går ut på att några få studenter samtalar med en aktiv forskare runt ett ämne som forskaren väljer.

– Det är mycket mer ansträngande och engagerande än grundkursen där vi är 300 personer, här går vi på djupet och kan diskutera på ett helt annat sätt, säger Emil Palmgren.

De övriga tre studenterna håller med om att de blir mer sporrade och utmanade på Honours Track-kursen.

– Jag tänker att det är för oss som vill mer med studierna och som kanske inte vill lägga ner det där extra på studentsociala aktiviteter, säger Jesper Ekman.

När man är fyra studenter och en forskare i samtalet gäller det också att vara väl förberedd, det märks om man inte har läst och tänkt runt texterna inför kurstillfället.

– Som lärare triggas man igång. Studenterna är förberedda och har läst texterna, vi kan ha ett riktigt fördjupande samtal, samtidigt som vi får komma in på stickspår, säger Ellen Hillbom, docent i ekonomisk historia. Läraren får själv designa kursen och kan välja ämne och texter.

– Att få hitta på kursen själv och kunna välja det som ligger mig närmast, gör att det blir både roligt och lätt som lärare, säger Ellen Hillbom.

I DERAS ÅRSKULL på ekonomie kandidatprogrammet går det 320 studenter. Efter första året så erbjuds 16 studenter med mycket goda studieprestationer att gå Honours Track som ligger under termin tre och fyra. Honours Track ger sammanlagt 20 hp och ett diplom. Studenterna hoppas också att det kan vara en merit när de söker jobb i hård konkurrens. De vet att de måste konkurrera med mer än en examen – personlighet, erfarenheter de skaffat sig vid sidan av utbildningen, digitala kunskaper, ideellt arbete och nätverk. Kanske kan Honours Track-diplomet identifiera dem som ovanligt analytiska och intelligenta.

– Jag hoppas också att det på något sätt kan vara utslagsgivande när vi söker jobb. Vill man fortsätta på universitetet med forskning så kan detta fungera som en introduktion, säger Jesper Ekman.

MEN ELITSATSNINGEN Honours Track lyfter inte utbildningskvaliteten för de övriga 300 som går på ekonomie kandidatprogrammet. Ellen Hillbom tycker att det handlar om två olika saker.

– Det är jätteviktigt att öka utbildningskvaliteten i de breda grupperna, detta är inte något som görs istället, utan något som erbjuds utöver.

TEXT: JENNY LOFTRUP
FOTO: GUNNAR MENANDER

– Först känns det väldigt varmt, svettigt och lite klaustrofobiskt, men efter ett tag vänjer man sig vid värmen och det lilla utrymmet, säger försökspersonen Sarah Hald efter tre timmar i en stekhet värmekammare.

Bästa kylarvätskan

Det är 35 grader och luftfuktigheten är 60 procent. Sarah Hald kliver upp och ner på en stepbräda, flyttar tunga tegelstenar från ett bord till ett annat och cyklar sen på en motionscykel. Under tre timmar utför hon momenten om och om igen och svetten droppar från ansiktet. Värmekammaren i klimatlaboratoriet på Designvetenskaper vid LTH simulerar ett indiskt klimat och Sarah Hald är en av försökspersonerna i ett forskningsprojekt som undersöker hälsoeffekterna vid fysiskt arbete i värme och hur olika nedkylningsmetoder påverkar kroppen.

– Idén till projektet väcktes under mina fältstudier i Indien, säger Karin Lundgren-Kownacki, som är doktorand i arbetsmiljöteknik vid Ergonomi och aerosolteknologi. I indiska Chennai undersökte hon hur produktiviteten påverkades vid arbete i kraftig värme på ett jordbruk, en byggarbetsplats, ett tvätteri, en kakfabrik och i en matsal. Ett sätt att hantera värmen var att dricka buttermilk, en yoghurtdryck med bland annat ingefära. Den beskrevs som kylande av 70–100 procent av arbetarna på de olika arbetsplatserna.

– Inga studier har tidigare fokuserat på den nedkylande effekten hos buttermilk, eller andra typer av traditionella yoghurtdrycker som dricks i många varma länder runt om i världen, och därför kändes det särskilt intressant att jämföra den med vatten i en studie i klimatlaboratoriet, säger Karin Lundgren-Kownacki, som genomför projektet tillsammans med forskare från arbets- och miljömedicin, livsmedelsteknik och psykologi.

VID TRE TILLFÄLLEN har tolv försökspersoner arbetat i tretimmars pass i den uppvärmda kammaren. Var tjugonde minut drack de buttermilk eller vatten och vid ett av försöken drack de inget alls. Hela tiden kontrollerades deras kroppstemperatur, puls och vikt för att följa hur mycket uppvärmningen bromsades av dryckerna de fick.

– Fysiskt arbete skapar mycket värme som kroppen måste göra sig av med. Att svettas är det mest effektiva sättet att hålla temperaturen nere, men arbetar man hårt i ett hett klimat är det inte alltid kroppen klarar av det själv och man kan drabbas av värmestress, säger Karin Lundgren-Kownacki.

OVAN: Karin Lundgren-Kownacki, förbereder Sarah Hald inför cyklingen i värmekammaren.
MOTSTÅENDE SIDA: Sarah Hald svalkar sig med vatten.

FÖRSÖKET I VÄRMEKAMMAREN pågick inte under så lång tid att någon hann få besvär av värmestressen, men kroppstemperaturen steg snabbt och vikten gick ner när försökspersonerna började arbeta. Värdena stabiliserades när de fick vätska, oavsett om det var buttermilk eller vatten de drack.

– Jag hade en förhoppning om att se den extra nedkylande effekten hos buttermilk som beskrevs av arbetarna i Indien. Det verkar dock i det här fallet som att regelbundet dricka är det viktigaste för att minska värmestress, inte vad drycken innehåller, säger Karin Lundgren-Kownacki, som själv genomfört tretimmarsförsöket i värmekammaren ett par gånger för att bättre förstå hur försökspersonerna upplevde studien.

– Det är intressant att få uppleva hur den egna kroppen påverkas av hög arbetsbelastning i värme, i Sverige har vi än så länge inte så mycket erfarenhet av det. Men den globala uppvärmningen gör att vi nog behöver bli mer förberedda på ökad värmeexponering även här.

När Sarah Hald kommer ut ur klimatkammaren för tredje gången är hon rätt utmattad och konstaterar att det svåraste var att inte själv få bestämma när hon skulle dricka.

– Men även om det var tufft så är jag väldigt glad att jag medverkade, jag lärde mig mycket om hur man med naturliga metoder tar hand om sig i värme. Det var det som fick mig att delta i försöket, att det var naturliga drycker som testades och inte något kemiskt preparat.

TEXT: JESSIKA SELLERGREN
FOTO: ERIK ANDERSSON

KLIMATLABORATORIET

Klimatlaboratoriet på Designvetenskaper, LTH, kan i sin värme- och kylkammare simulera miljöer som har temperaturer mellan +60 grader och –50 grader. Forskningen handlar om att studera hälsoeffekter som kan uppstå vid arbete i värme eller kyla samt hur olika skyddskläder och produkter fungerar i extrema temperaturer.

Agneta Mallén delar sin tid mellan Lunds universitet och Malmö Stad.

Hon ska öka vetenskapligheten i kommunala beslut

SOCIOLOGI. – Alla mina fördomar om kommunala byråkrater har grusats.

Det säger sociologen Agneta Mallén som delar sin tid mellan Malmö Stad och universitetet. Hon förverkligar en unik satsning på att politiska beslut ska bli evidensbaserade.

Sedan ett och ett halvt år tillbaka tillbringar Agneta Mallén halva sin tid på Malmö Stadskontors välfärdsavdelning där hon har en nyinrättad tjänst som forsknings- och utvecklingskoordinator. Hennes roll är att se till att vetenskapligheten ökar i de beslut som kommunen fattar inom välfärdssektorn.

– Det kan exempelvis handla om en satsning på hur man ska motverka hemlöshet och då får jag i uppgift att göra en sammanställning över forskning som gjorts inom det området, säger hon. Det kan också handla om hjälp med vilka metoder som exempelvis socialtjänsten bör använda sig av för att utvärdera en specifik satsning.

Bakgrunden till tjänsten är att Socialstyrelsen har bestämt att socialtjänsten måste jobba evidensbaserat, det vill säga att det ska gå att leda till bevis att de metoder de använder sig av verkligen ger önskat resultat.

FÖR ATT AGNETA MALLÉN inte ska komma för långt från akademin så låter Malmö Stad två forskare dela på en heltidstjänst. På så sätt riggar man tjänsten så att forskaren ska kunna ha en fot kvar i akademin. Agneta Mallén delar tjänsten med en forskare från Malmö högskola.

– Som tur var har jag en prefekt som är positivt inställd och ser fördelarna med att jag jobbar på det här sättet, säger hon. Det krävs god vilja från arbetsgivarens sida om man ska få tjänstledigt under lång tid. Och det krävs att arbetsgivaren ser sin egen vinning i arrangemanget.

Förutom den så kallade tredje uppgiften, i det här fallet att forskarens analytiska hantverkskunnande verkligen kommer till nytta utanför akademin, så bidrar Agneta Malléns arbete i Malmö Stad bland annat till konkreta uppsatsämnen åt studenter på den samhällsvetenskapliga fakulteten och forskningspengar till olika projekt inom universitetet.

– Helt nyligen kunde jag med hjälp av sektionen Forskning, samverkan och innovation starta ett projekt mellan en forskare vid Socialhögskolan och en av Malmös stadsområdesförvaltningar, berättar hon. Det handlade om forskning kring försörjningsstöd.

TILL EN BÖRJAN var hennes arbetsuppgifter i Malmö Stad lösare i sin utformning men när hon nu har varit där ett tag börjar tjänsten ta fastare form.

– Man måste vara självgående och gilla att vara en spindel i nätet för den här typen av tjänst. Mig passar det utmärkt.

Hon tycker också att det roligt att arbeta mer hands-on vilket man gör såsom kommunal tjänsteman och också att få se konkreta resultat på ett annat sätt än vad man gör inom forskningen.

Som en bonus får hon också många uppslag till egen forskning som hon hoppas kunna genomföra, när hon får tid till det.

TEXT: ULRIKA OREDSSON
FOTO: GUNNAR MENANDER

Forskningsledaren Olga Göransson:

– Inte svårare för forskare att kombinera karriär och familj

LIVSPUSSLET. – Visst är det akademiska livet både osäkert och konkurrenspräglat. Men det gäller ju även den som inte har familj. Det är inte svårare att ha barn om man är forskare än om man har något annat arbete.

Det säger Olga Göransson, som leder en forskargrupp vid Institutionen för experimentell medicinsk vetenskap. Hon har hållit ett lunchföredrag för doktorander och postdocs inom föreningen Wings, Women in Great Sciences, om möjligheterna att kombinera familj och akademisk karriär.

Olga Göransson disputerade 2003 och var sedan post doc i Skottland. Åter i Sverige fick hon två barn som nu är fyra och sex år. Nyligen har hon fått en efterlängtad anställningstrygghet i form av en lektorstjänst vid Medicinska fakulteten.

UNDER POSTDOC-TIDEN var det inte aktuellt med barn för henne, men hon tycker att den som funderar på barn under sin postdoc-period ska undersöka möjligheterna.

– Det kanske inte är så klokt att fråga forskningsledaren om detta vid det första mötet, men man kan höra sig för lite diskret med andra i gruppen. På vissa ställen är det mindre populärt om någon måste vara barnledig, medan det är helt OK i andra grupper, säger hon.

Att vara utomlands är hur som helst en viktig och värdefull erfarenhet, menar Olga Göransson. Hon lyckades lägga in utlandsperioder i både Skottland och Schweiz även sedan barnen kommit, men då kortare sådana, där ibland hela familjen kunde följa med.

– Man måste inte resa till andra sidan jordklotet och vara borta väldigt länge. Det är ändå en erfarenhet som ger både kunskaper och kontakter. Man kan använda sin föräldraledighet, och det finns bra stipendier att söka från t.ex. STINT, rekommenderar hon.

Olga Göransson uppskattar flexibiliteten i forskarlivet som hon tycker gör det lättare att få livspusslet att gå ihop.

Olga Göranssons man är också disputerad forskare inom det medicinska fältet, och paret försöker dela lika på uppgifterna med hem och barn. Under föräldraledigheterna var Olga Göransson hemma de första månaderna samt några månader på slutet, medan maken var hemma under mellantiden.

Hon arbetade dock en del även under föräldraledigheterna. Officiellt låg deltiden på 10 procent, fast det oftast blev mer.

– Det var de svåraste perioderna. Min man tyckte jag arbetade för mycket, medan mina doktorander tvärtom tyckte att jag inte hade tillräckligt med tid för dem, minns hon.

MEN ÄVEN OM DET VAR BESVÄRLIGT att försöka leda en forskargrupp när man egentligen är barnledig, så lönade det sig.

– Vi slapp tappa alltför mycket fart, säger Olga Göransson.

– För en doktorand med ett eget projekt är det lättare att sätta projektet på paus under en föräldraledighet. Att vara helt borta från en forskargrupp är svårare.

Hon tycker att universitetsvärlden är en fantastisk miljö när det gäller det så kallade livspusslet, eftersom arbetet är så flexibelt. Själv kan hon t.ex. ta det lugnt på morgonen med barnen och hämta dem relativt tidigt på eftermiddagen, mot att hon arbetar hemma ett par timmar på kvällen.

– Jag har bara funnit fördelar med att vara akademisk forskare och ha barn, säger hon.

TEXT: INGELA BJÖRCK
FOTO: GUNNAR MENANDER

Se även artikel på sidan 43.

Forskning ger hopp för magpatienter

MEDICIN. 15 procent av befolkningen – nästan var sjunde svensk – lider av magbesvär i form av uppkördhet, magknip, förstoppning och diarré. Men eftersom besvären inte är livsfarliga, och tarmens status har varit låg, så har medicinska forskare och finansiärer varit måttligt intresserade. Nu börjar dock vindarna vända.

– På senare år har man ju uppmärksammat sambandet mellan tarmens hälsa och vår övriga hälsa, till exempel hjärt-kärlsjukdomarna. Det har också blivit på modet att äta nyttiga bakterier för att få en bra tarmflora. Tarmen ses inte längre bara som en sopstation, utan som en viktig del av kroppen, säger Bodil Ohlsson, som är professor i invärtesmedicin och har forskat länge om tarmens sjukdomar.

Om läkarna inte kan hitta något medicinskt skäl till en patients magproblem ges diagnosen IBS, Inflammatory Bowel Syndrome. Det är något som med en vanvördig läkarterm kallas för en ”slaskdiagnos”, en etikett som sätts när man inte riktigt vet vad som är fel. Patienternas behandling inriktas i första hand på ändrad kost och lämplig motion. Låga doser av antidepressiva medel kan hjälpa mot smärtorna, och i svåra fall kan också hypnos, mindfulness och kognitiv beteendeterapi användas.

MER SPECIFIK BEHANDLING kan dock komma i framtiden. Bodil Ohlsson tror nämligen att IBS inte är en enda sjukdom, utan flera olika som bör behandlas på olika sätt. Detta har redan hänt med glutenintolerans och mikroskopisk kolit, två sjukdomar som ingick i IBS-diagnosen tills man lärde sig att hitta deras speciella kännetecken.

Bodil Ohlsson menar att det börjar se ljusare ut när det gäller forskning om tarmens problem.

Bodil Ohlsson forskar därför nu om nya sätt att undersöka IBS-patienterna. Genom genetiska markörer, MR-undersökningar av tarmens rörlighet och nya sätt att ta vävnadsprover kan det bli lättare att dela in patienterna i olika grupper som kan ges olika behandling, hoppas hon.

Man kan också studera olika hormoner och hur de påverkar tarmen. Genom bland annat Bodil Ohlssons forskning vet man idag att alltför stora mängder av hormonet GnRH, gonadotropin-frisättande hormon, är skadligt för tarmen. Det används både vid provrörsbefruktningar och för att behandla den gynekologiska sjukdomen endometrios. Kvinnor som fått sådana hormontillskott har visat sig få mer problem med buksmärtor än andra kvinnor.

När hormonet ges, så bör det därför vara i så låga doser som möjligt, menar Bodil Ohlsson. De kvinnor som ska provrörsbefruktas bör också känna till riskerna.

– Kanske de kan överväga adoption i stället? Eller nöja sig med bara ett eller två barn, eftersom risken för magproblem verkar öka med antalet hormonbehandlingar?

Att GnRH påverkar både äggstockarna, livmodern och tarmen beror på att samtliga har receptorer som kan fånga upp hormonet. Om en kvinna får höga doser hamnar effekten därför inte bara i äggstockarna, vilket är avsikten inför en provrörsbefruktning, utan också i tarmen där det kan göra skada.

IBS ÄR MEDICINSKT SETT ingen allvarlig sjukdom, men den kan påverka patientens liv mycket starkt.

– Undersökningar av människors livskvalitet har visat att IBS-patienterna faktiskt mår lika dåligt som cancerpatienter, säger Bodil Ohlsson.

Om man alltid måste hålla sig i närheten av en toalett, ofta får störta ut från ett möte eller en middag när magen fått panik, ständigt har magknip och inte kommer i sina kläder för att magen svullnat upp, så är det inte konstigt om livskvaliteten påverkas. Till det kommer att besvären inte alltid tas på allvar.

– En av mina doktorander visade i en studie att det viktigaste av allt var att bekräfta patientens uppfattning av problemet. Om de möts av inställningen att det inte är något att bry sig om blir deras situation ännu tyngre.

Återkommande magproblem är oberoende av ålder och kön visar breda folkhälsoenkäter. De som söker vård för sina besvär är dock främst kvinnor och yngre personer.

Att IBS därför setts som en kvinnosjukdom är ett skäl till dess låga status. Att sjukdomen finns i tarmar och mage – nödvändiga men lite äckliga organ– är ännu ett skäl.

– Men som sagt, det finns tecken på en ljusning. Inom forskarvärlden tas tarmens problem mer på allvar idag, och den populärvetenskapliga boken ”Charmen med tarmen” var förra årets mest sålda faktabok. Så jag tror våra patienter kan få en bättre hjälp i framtiden, menar Bodil Ohlsson.

TEXT: INGELA BJÖRCK
FOTO: GUNNAR MENANDER

Samarbete kring infrastruktur kan ge turboeffekt för forskningen

INFRASTRUKTUR. Forskningens infrastruktur i form av instrument, biobanker och teknisk expertis blir allt viktigare och mer avancerad. I takt med det blir det också allt viktigare att samarbeta över fakultetsgränserna. Det försöker LU nu göra för att få det som Medicinska fakultetens prodekan Lars Dahlin talar om som en "forskningsmässig turboeffekt".

– När vi kombinerar kunnande från de medicinska och naturvetenskapliga fakulteterna och LTH, och ibland även andra fakulteter, blir resultatet inte 1+1+1 utan mycket mer, säger han.

NY VETENSKAPLIG UTRUSTNING är oftast mycket dyr och bör därför utnyttjas så mycket som möjligt och av så många som möjligt. Men ekonomin är ändå inte huvudsaken, menar Lars Dahlin, utan att vetenskapen stärks genom samarbete och kommunikation mellan olika discipliner.

– Det blir alltid mycket bättre när man kan utnyttja kompetensen från forskare inom andra områden. Jag kan ju mitt eget lilla fält, handkirurgi, men klarar mig inte utan bidrag från människor med andra specialistkunskaper, säger han.

SAMBANDET MELLAN de tre "våta" fakulteterna gäller än så länge fyra gemensamma centrumbildningar inom masspektrometri, nanovetenskap, "livsvetenskap" och proteinvetenskap. De tre första har styrgrupper med representanter för flera fakulteter.

CEBMMS, som uttyds Center of Excellence in Biological and Medical Mass Spectrometry, är ett fysiskt centrum placerat på BMC. NanoLund, som tidigare hette Nanometerkonsortiet, har sitt fysiska centrum i Lund Nano Lab.

Proteinvetenskapen inom LP3, Lunds proteinproduktionsplattform, är placerad i Biologihuset och knyter samman tekniker, naturvetare och medicinare med forskare från ESS och MAX IV. Molecular Recognition in Life (MoReLife) arbetar med infrastruktur- och kompetensbehov inom livsvetenskapen och är ett nätverk – en virtuell och inte fysisk centrumbildning.

LARS DAHLIN utesluter inte att fler tvärfakultära sammanslutningar kan komma till.

– Vi planerar en samordning över fakultetsgränserna av mikroskopiska bilder. En specifik forskningsfråga kräver ju ofta att man använder flera olika avancerade instrument. Vi kommer till exempel att kunna avbilda biologiska strukturer på MAX IV, medan andra typer av mikroskopi ger viktig kompletterande kunskap.

– Bioinformatik, ett område som knyter väl an till de andra sammanslutningarna, är ytterligare ett område där en samordning vore värdefull, menar han.

INGELA BJÖRCK

YTTERLIGARE INFORMATION:
Masspektrometricentret: www.cebmms.lu.se
Nanocentret: www.nano.lu.se
MoReLife: www.med.lu.se/morelife
Proteinvetenskapscentret: www.biology.lu.se/services/lp3-lund-protein-production-platform

Karriärprogrammet luPOD ges i ny form

KOMPETENSUTVECKLING. Det tidigare karriärprogrammet för yngre forskare, luPOD, kommer igen i höst som luPOD 2.0. De största förändringarna är att det nu är ett kompetensutvecklingsprogram som ges på engelska och vänder sig till en mer senior målgrupp.

Cilla Agrell, som varit en av de ansvariga för luPOD-programmet sedan starten 2009, menar att man anpassat sig till att många forskare vid Lunds universitet inte är svensktalande och att programmet nu öppnats även för dem. Nytt är också att deltagarna ska ha arbetat heltid minst fyra år efter att de har disputerat.

– Programmet vänder sig alltså till en rätt så erfaren grupp och de verktyg som vi ger är anpassade efter det.

Vidare riktar sig luPOD 2.0 till dem som valt att stanna kvar i akademien och deltagarna får lära känna olika delar av Lunds universitet och hur de är organiserade.

Under tiden som luPOD 2.0 planerats har nätprogrammet PostdocTraining startat och dit kan även yngre postdocs utan längre arbetslivserfarenhet söka. Här får man också vägledning om andra karriärvägar utanför akademien.

luPOD 2.0 startar med ett internat den 22–23 augusti i år och sista anmälningsdag är 29 april. Anmälan skickas till asa.thormahlen@pers.lu.se

Mer information om programmen finns på www.medarbetarwebben.lu.se/lupod

Undersköterskan Anna-Pia Cederbergmed kollegor gick in med full entusiasm i övningarna.

Innovationsrace för bättre äldrevård

Engagemanget känns i luften, det är nästan som ett idrottsevenemang. Fast det är inga idrottare det handlar om utan medarbetare inom äldreomsorgen som helhjärtat går in för arbetet med att förnya sin arbetsplats. De medverkar i ett innovationsrace där de ska bidra till långsiktiga förändringar på kort tid.

Höörs kommun vill förnya sin äldreomsorg. Under tre koncentrerade dagar arbetar personal från olika delar av äldrevården med att hitta nya lösningar på saker de vill förbättra inom sin arbetsorganisation. Grundtanken är att de som arbetar med vårdtagarna ser förnyelsemöjligheter som det inte är säkert att cheferna lägger märke till samt att deras idéer ska få större utrymme i organisationen.

– Det blir en annan kvalitet i vården om vi som arbetar får vara med och planera förändringarna, säger Lina Wiktor som är undersköterska i hemtjänsten.

UNDER DE 56 timmar som innovationsracet pågår arbetar de inte helt ensamma utan har stöd från ett "back office" bestående av ett femtontal personer – verksamhetsutvecklare inom vården, näringslivsrepresentanter, kommunpolitiker och forskare. En av dem som delar med sig av sin kunskap är Mikael Blomé som är docent i arbetsmiljöteknik vid Designvetenskaper på LTH med forskningsfokus på organisationsdesign.

– Organisationer som tar till sig synpunkter och engagerar sina medarbetare i kreativa former får ofta fram både bra lösningar och en sund arbetsmiljö. Samtidigt är det viktigt att idéerna förvaltas på ett bra sätt eftersom det under arbetets gång skapas förväntningar som riskerar att leda till frustration och besvikelser ifall arbetet avslutas utan synliga resultat, säger han.

ÖVERST: Maria Appelgren från Höörs kommun. **UNDERST:** Mikael Blomé från Designvetenskaper som följer Höörprojektet samt en posterpresentation av "Mitt livsarkiv".

UNDER INNOVATIONSRACETS tredje och sista dygn presenteras idéerna om den förnyade omsorg som vuxit fram under dagarna. En kallas "Mitt livsarkiv" och är ett digitalt verktyg för att förstå vad vårdtagarna tycker om att göra, vilken mat de tycker om samt vem som ska föra deras talan ifall de skulle utveckla en demenssjukdom. Ett annat förslag är en app som vårdtagarna kan använda som en kvalitetsuppföljning av vården de får och ytterligare en idé är ett mer flexibelt datorsystem för tidrapportering.

Nicklas Gustafsson är undersköterska inom hemvården och han är en av dem som önskar förnya tidrapporteringssystemet. Han saknar en kommunikationsdel där han skulle kunna beskriva varför han ibland varit längre eller kortare tid än planerat hos sina vårdtagare.

– Hade vi varit en fabrik där vi producerat delar hade detta system fungerat, men nu jobbar vi med människor och då kan vad som helst hända under dagen. Jag skulle vilja ha ett mer flexibelt sätt att rapportera så att vi slipper stressen och tidspressen vi har idag, och då skulle vi också få mer kvalitativ tid med vårdtagarna, säger han.

ATT DIGITALA SYSTEM som inte fungerar på ett bra sätt kan leda till arbetsmiljöproblem bekräftar Mikael Blomé som säger att stressen som följer av ogenomtänkta system är en stor utmaning i arbetslivet.

– De digitala verktyg som används på våra arbetsplatser måste tydligt underlätta arbetssituationen, annars kan digitaliseringen av arbetet innebära en ökning av arbetsuppgifter som känns onödiga, vilket i sin tur leder till ökad stress och ohälsa.

Nu ska Höörs kommun förvalta och göra verklighet av de förslag som vuxit fram under de tre innovationsdagarna.

– Det här är en guldchans både för kommunen och för oss som arbetar i den, säger Anna-Pia Cederberg, som är undersköterska på en korttidsenhet.

TEXT: JESSIKA SELLERGREN
FOTO: DENNIS ERSÖZ

Anette Agardh ledde Medicinska fakultetens MOOC i global sexuel hälsa.
FOTO: KENNET RUONA

Peter Arnfalk arbetar med med Internationella miljöinstitutets MOOCs.
FOTO: GUNNAR MENANDER

Marita Ljungqvist är projektledare för MOOC-projektet vid Lunds universitet.
FOTO: JOHAN LINDSKOUG

Efter första MOOC-kurserna

Stor ökning av antal sökande till masterprogrammen

MOOCs. Universiteten ska ha möjlighet att anordna öppna nätbaserade kurser med statlig finansiering. Detta föreslås i en ny utredning av Universitetskanslersämbetet, UKÄ. I slutet av mars ska LU ha tagit ställning till hur man ska förhålla sig till förslaget.

LUM har träffat lärarna bakom de MOOCs som universitetet hittills gett – och entusiasmen bland dem är inte att ta fel på.

Rösterna för och emot MOOCs har varit många. Kritikerna anser bland annat att denna typ av kurser inte ingår i universitetets uppdrag, dvs. att forska och utbilda, utan att det handlar mer om marknadsföring. Förespråkarna å andra sidan hävdar bestämt att MOOCs förstärker både utbildningen och forskningen. Nu återstår att se vad universitets interna utredning har att säga om hur MOOCs ska få bedrivas. Denna görs på uppdrag av Utbildningsnämnden och ska vara klar senast den 31 mars.

Vid Internationella miljöinstitutet pågår just nu den andra öppna nätbaserade kursen inom grön ekonomi. Läraren och en av initiativtagarna, Peter Arnfalk, är glad och lite lättad över UKÄ:s förslag.

För Internationella miljöinstitutet har de öppna nätkurserna varit en framgång. Syftet har varit att sprida kunskap om hållbar utveckling och locka fler att läsa vidare på högskolan, men de positiva effekterna har varit ännu många fler.

– Sedan vi började med MOOCs har ansökningarna till våra masterutbildningar ökat med en tredjedel. I kursutvärderingar anger även en tredjedel av deltagarna att de gärna vill studera vidare inom ämnet på högskolenivå, säger Peter Arnfalk.

En något mer oväntad positiv effekt av nätkurserna är den påverkan som skett på den ordinarie utbildningen genom särskilt lärarnas engagemang och pedagogik.

– Flera forskare har fått upp ögonen för möjligheten att nå ut med sin forskning via nätbaserad undervisning, säger Peter Arnfalk.

Han tror också att MOOC-satsningen har fungerat som en katalysator för den pedagogiska utvecklingen. Den har fått lärare att våga testa nya pedagogiska sätt och verktyg som har varit gynnsamma för alla.

– Under mina tjugo år som lärare har jag aldrig varit med om ett så minutiöst förberedelsearbete som inför dessa kurser. Allt måste vara genomtänkt in i minsta detalj när tiotusentals studenter ska gå kursen. Detta har varit en spännande process som utvecklat mig mycket som lärare, säger Peter Arnfalk.

På Juridicum är man också mycket nöjd med den kurs man ger i europeisk affärsjuridik (European Business Law). Eva Ryrstedt

som är vicedekan berättar att man har tre syften med sin MOOC. Det första är att hjälpa människor ute i världen till ny kunskap. Det andra att göra reklam för de egna masterutbildningarna och det tredje att förse blivande studenter från tredje världen med bättre förkunskaper.

– Vi tycker att vi uppnått alla syften och antalet ansökningar till våra två masterutbildningar har fördubblats, säger Eva Ryrstedt

DEN MEDICINSKA MOOC-KURSEN om global sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter blev också en framgång, både till antalet anmälningar och de pedagogiska erfarenheter den gav. Arbetet med kursen var dock mer omfattande än man väntat sig.

Kursen som gavs förra året leddes av Anette Agardh, docent i global hälsa.

– Vi har en hel del erfarenhet av internationella utbildningar inom området, så vi trodde vi var väl rustade. Men när vi började planera kursen insåg vi att den krävde ett nytt tänkande, vilket var en inspirerande pedagogisk utmaning, säger hon.

Kursen fick drygt 14.000 anmälningar från 189 länder och med både privatpersoner och yrkesmänniskor av olika slag som deltagare.

Att utveckla en bra kurs för en så bred målgrupp innebar många frågor. Hur skulle de filmade föreläsningarna se ut för att vara lagom långa och engagerande? Hur stor andel av materialet skulle bestå av illustrerande intervjuer från fältet? Vad var rätt nivå för quizfrågor och andra uppgifter, och vad var rätt mängd och nivå för litteraturen? Här fick man ett bra stöd från centret för pedagogisk utveckling CED och MOOC-nätverket, anser Anette Agardh.

EFTERSOM KURSEN HANDLADE OM frågor kring sexualitet måste man också vara uppmärksam på risken för ”nättroll. Kursteamet var därför inne och läste inläggen på diskussionsforumet tre gånger om dagen.

– Men det hände bara en gång att vi behövde ingripa. I övrigt var forumet fyllt av aktiva globala diskussioner kring viktiga områden som t.ex. aborter, sexuellt våld och homosexualitet. Vi blev verkligen inspirerade av kursen, som gett oss värdefulla pedagogiska erfarenheter, säger Anette Agardh.

Hon använder nu en hel del av kursmaterialet i de mer traditionella utbildningar på olika nivåer som ges vid fakulteten. Och MOOC-kursen kommer att ges igen, kanske redan i höst.

MARITA LJUNGQVIST, projektledare för MOOC-projektet vid Lunds universitet delar entusiasmen för dessa kurser.Hon är dock försiktigt optimistisk över UKÄs utredning och väntar nu på den interna utredningen om hur MOOCs ka få bedrivas vid universitetet.

– Idag finns det några fakulteter som vill erbjuda MOOCs men som avvaktar i väntan på besked om hur detta får göras, hur det ska finansieras och så vidare.

Marita Ljungkvist upplever dock även att många fakulteter och institutioner fortfarande är avvaktande eller kritiska till MOOCs. Hon tror därför inte att det blir någon anstormning av ansökningar den närmsta tiden.

Att många är kritiska tror hon har mycket att göra med själva benämningen, Massive Open Online Courses, som för tankarna till de enorma kurser som främst ges i marknadsföringssyfte i USA. Marita Ljungqvist vill gärna trycka på att MOOCs även kan innebära mindre, nationella nätbaserade kurser. Kurser som kan bidra till den ordinarie utbildningen eller som kan samköras mellan flera universitet och öka samverkan istället för att bidra till ökad konkurrens.

SEBASTIAN PERSSON är en av studentrepresentanterna i Utbildningsnämnden och han är tydlig med att MOOCs inte bör stjäla pengar från den reguljära utbildningen som han menar redan lider brist på resurser.

– Men om kurserna finansieras externt eller av forskningsmedel så har vi absolut ingenting emot dem, säger han.

Dock tycker han att de filmade föreläsningarna borde kunna användas även i den reguljära utbildningen – och att den digitala kompetens som utvecklas i samband med kurserna, såväl verktygen som den kompetens som lärarna får, också ska spridas till resten av grundutbildningen.

TEXT: CECILIA VON ARNOLD, INGELA BJÖRCK, MARIA LINDH

MOOCS VID LUNDS UNIVERSITET

MOOC står för Massive Open Online Course och är gratis högskolekurser på nätet, öppna för vem som helst.

LU erbjuder idag fyra MOOCs på plattformen Coursera, som alla ges i flexibel form, dvs. de kan påbörjas i princip när man vill och studeras i den takt deltagaren själv önskar.

Antalet deltagare varierar från kurs till kurs men för alla kurserna handlar det om tusentals anmälda deltagare redan efter några veckor. Betydligt färre avslutar kurserna. I de tre kurser som erbjöds höstterminen 2015 och som gavs under en begränsad period av 5-10 veckor deltog sammanlagt cirka 60.000 personer från i princip alla världens länder.

MOOCs vid Internationella miljöinstitutet, IIEE:
- Greening the Economy: Lessons from Scandinavia
- Greening the Economy: Sustainable Cities

MOOC vid Juridiska fakulteten:
- European Business Law: Understanding the Fundamentals

MOOC vid Medicinska fakulteten:
- Global Perspectives on Sexual and Reproductive Health and Rights (SRHR)

REDAKTÖR: JENNY LOFTRUP

FOTO: KENNET RUONA

Eva Helen Ulvros, professor i historia

Vems öde har gripit tag mest i dig?

– Det är nog prästdottern Maria Sofia Bond, som blir gravid utanför äktenskapet. Hon gör en klassresa neråt under sitt liv och blir allt fattigare, samtidigt som hennes begåvade son John Henrik Thomander gör karriär som professor och biskop. Hon skriver hjärtskärande brev till honom när hon är gammal där hon till exempel tigger om pengar för att slippa frysa.

– Att sitta i arkiven och läsa gamla dagböcker, brev och memoarer kan vara väldigt gripande, man får dela både glädje och förtvivlan. Naturligtvis spelar deras personlighet, klass och vilken man de gifte sig med stor roll för hur de levde. Ett lyckligt äktenskap var förstås extra viktigt så länge gifta kvinnor inte var myndiga, vilket de blev först 1921.

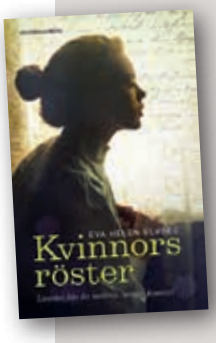

– Jag har valt att skriva om enskilda kvinnors liv i olika samhällsklasser under 200 års tid för att samtidigt berätta om samhället de levde i, vilka friheter och begränsningar de upplevde.

EVA HELEN ULVROS
Kvinnors röster
(Historiska Media)

Om det moderna övervakningssamhället

WILHELM AGRELL, TOBBE PETTERSSON (RED.)
Övervakning och integritet – ny teknik, skydd och aktörer i det nya kontrollandskapet
(Carlssons bokförlag)

Boken tar upp ett aktuellt ämne där ny teknik ständigt leder till nya möjligheter att övervaka en person.

Här är det inte längre fråga om de allt fler övervakningskamerorna utan om hur medborgarna följs och registreras via sensorer i telefonen, bilen, kreditkort, inpasseringskort, internetbanken, gymkort. Utan större problem kan "någon" kartlägga var en individ finns, vilken ekonomi som personen har, hur hen uppträder i trafiken. De tekniska möjligheterna finns.

Boken är en antologi där en rad forskare utifrån olika synvinklar skriver om övervakning och integritet, hot och möjligheter. LU:s säkerhetschef Per Gustafsson skriver ett kapitel om säkerhetskultur och kollektiv acceptans av säkerhetskameror.

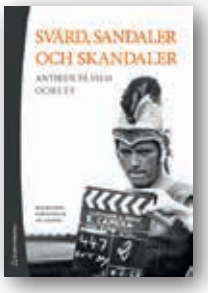

ISAK HAMMAR, ULF ZANDER (RED)
Svärd, sandaler och skandaler
(Studentlitteratur)

Antiken har lockat filmmakare alltsedan filmens barndom. Men hur har antiken skildrats i olika tider och medier? I "Svärd, sandaler och skandaler" undersöker en rad skribenter hur antiken framställts på film och i tv, alltifrån filmens tidiga glansdagar kring år 1900 till dagens tv-skildringar. Långt ifrån alltid stämmer historieskrivningen med vad som visats på filmduken eller tv-skärmen. Till exempel har scenografi och kläder bidragit till att prägla föreställningar om vad som utmärkte antiken. Epoken har även använts i politiska syften. Exempelvis har Noa, Leonidas, Scipio Africanus och kung Arthur varit föremål för omtolkningar som syftat till att fylla dagspolitiska behov i fascismens Italien, efterkrigstidens USA eller det unga 2000-talets Storbritannien. Boken vänder sig till läsare som är intresserade av hur antiken har porträtterats i film och tv.

ULF ELLERVIK
Livet, kärleken och döden
(Fri tanke)

Lagom till premiären för Ulf Ellerviks SVT-serie "Grym kemi" kommer samlingsvolymen "Livet, kärleken och döden" ut. Sinnligt och med berättarglädje förklaras kemins hemligheter bakom kärlek, lust och död. Vissa delar är nyskrivna, andra kommer från Ellerviks tidigare böcker.

Det breddade studentunderlaget får som naturlig följd en mera heterogen studentgrupp. Det är en utmaning för ett allt mera forskningselitistiskt inriktat högskolesystem – och det måste vi förhålla oss till, skriver professor Stefan Lindgren.

Vi bör anpassa oss efter de nya studenterna!

Universitet och högskolor är oberoende drivkrafter i samhällsutvecklingen. Som sådana utgör de samtidigt en del av samhället och dess värderingar. Det råder politisk enighet om att majoriteten av våra ungdomar ska erbjudas gymnasial utbildning och om att ge en stor andel av dem möjligheter till fortsatta högskolestudier. Ett av de viktigaste skälen, utöver individuella och arbetsmarknadsmässiga, är att säkra landets tillgång på vetenskapligt skolad högkvalitativ arbetskraft och därmed skapa möjligheter för innovation, utveckling och internationell konkurrensförmåga.

Det är lätt att instämma i dessa politiska värderingar och i att de ger många fördelar och möjligheter, men vi inser inte alltid konsekvenserna. Det breddade studentunderlaget får som naturlig följd en mera heterogen studentgrupp. En utmaning för ett allt mera forskningselitistiskt inriktat högskolesystem. Det måste vi förhålla oss till!

Det får inte innebära att vi sänker kraven på studenterna. Uppdragsgivare och avnämare måste kunna lita på vår kvalitetsstämpel. Istället behöver vi ändra vårt sätt att stödja studenterna och anpassa oss till en ny målgrupp . Det gäller alla dem de möter; lärare, doktorander, administrativ personal och studievägledning. Se studenterna som vuxna individer som vi har förväntningar på!

DET ÄR INTE RELEVANT att betrakta studenterna som en homogen grupp, att likformigt föreläsa för, ge läsanvisningar och sedan tentera. Inte heller att generalisera debatten kring svaga studenter. Istället bör vi anpassa lärmetoder och lärmiljöer till deras individuellt varierande behov och nya kompetenser t.ex. digital vana, samt ge dem kontinuerligt stöd och hjälp med framåtsyftande självvärdering. Det behöver inte nödvändigtvis innebära behov av mer resurser, men däremot en annorlunda inriktning av undervisningen. Lämna informationsinhämtandet till studenterna själva. Det är de vana att klara av. Använd istället lärarkontakttiden till syntes, överblick, problematisering och fördjupning. Ge dem tillfällen till diskussion och reaktivering av tidigare inhämtad kunskap. Komplettera de betygsgivande bedömningarna med en flora av stödjande, där studenterna möter olika bedömare vid många olika tillfällen. Allt för att skapa en kontinuerlig lärandeprocess med återkoppling och självvärdering. Stimulera dem att engagera sig i aktiviteter utanför kurslokalerna.

> ”Visst är det ett problem om studenternas förkunskaper är otillräckliga. Men i vilka avseenden brister de? I förhållande till våra egna traditionella förväntningar?”

VISST ÄR DET ETT PROBLEM om studenternas förkunskaper är otillräckliga. Men i vilka avseenden brister de? I förhållande till våra egna traditionella förväntningar? Utnyttjar vi de nya kompetenserna och förutsättningarna hos dagens studenter? Det hjälper inte att enbart projicera problemen utåt, även om det givetvis ingår i högskolans ansvar att påpeka brister. Jag är övertygad om att Lunds universitet bör göra en analys av lärandeprocessen som en del i sitt eget kvalitetsutvecklingsarbete. Det är också dags att äntligen i handling visa nödvändigheten av pedagogisk utveckling och forskning som del av universitetets uppdrag. Dessutom är det mycket roligare att vara ett stöd för studenternas lärande och skapa en kontinuerlig och nära relation till dem. Då måste vi lärare avstå från expertrollen och vårt behov av att bli beundrad för den!

STEFAN LINDGREN
PROFESSOR, KLINISKA VETENSKAPER, MALMÖ

FOTNOT. Stefan Lindgren har bland annat varit projektledare för EQ11 vid LU och regeringens utredare av en ny läkarutbildning 2013.
Se även temat om utbildningskvalitet från sidan 22.

LU Accommodation

ANNONS FATTAS!!!

VÄLKOMMEN TILL
Crafoord *Days* 2016

THE Crafoord PRIZE

24 MAJ I LUND
Öppna prisföreläsningar av **Yakov Eliashberg**, **Roy Kerr** och **Roger Blandford**.
AULAN, KÅRHUSET LTH, JOHN ERICSSONS VÄG 3, LUND

25–26 MAJ I STOCKHOLM
Priscermoni
KUNGL. VETENSKAPSAKADEMIEN, STOCKHOLM

Matematiksymposium
SAL D1, KTH CAMPUS, LINDSTEDTSVÄGEN 17, STOCKHOLM

Astronomisymposium
OSKAR KLEIN AUDITORIUM, ALBANOVA UNIVERSITY CENTER, ROSLAGSTULLSBACKEN 21, STOCKHOLM

SE ALLA FÖRELÄSNINGAR LIVE PÅ HTTP://KVA.SE

FOTO: RÖSE STAUDER
YAKOV ELIASHBERG

FOTO: MARGARET KERR
ROY KERR

FOTO: DAVID STRICKER
ROGER BLANDFORD

Yakov Eliashberg, Stanford University, CA, USA, tilldelas Crafoordpriset i Matematik 2016 *"för utvecklingen av kontakt- och symplektisk topologi och banbrytande upptäckter av rigiditets- och flexibilitetsfenomen"*. **Roy Kerr,** University of Canterbury, Christchurch, Nya Zeeland, och **Roger Blandford**, Stanford University, CA, USA, tilldelas Crafoordpriset i Astronomi 2016 *"för grundläggande arbeten avseende roterande svarta hål och deras astrofysikaliska konsekvenser"*.

Mer information och anmälan:
www.crafoordprize.se och http://kva.se/kalendarium

CRAFOORDPRISET UTDELAS AV
KUNGL. VETENSKAPSAKADEMIEN

KUNGL. VETENSKAPS-AKADEMIEN
THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF SCIENCES

Frida Eek är docent i fysioterapi och har studerat hur man bäst får livspusslet att gå ihop.

Delat ansvar hemma ger friskare mammor

LIVSPUSSLET. Hälsa, småbarnsliv och goda prestationer på jobbet – hur kan man göra för att underlätta livspusslet på arbetsplatsen?

Frida Eek har forskat på småbarnsföräldrars hälsa och funnit att delat ansvar i hemmet innebär friskare mammor.

Att kollegor och chefer visar en positiv inställning till föräldraskap – i ord och handling – verkar vara en avgörande faktor för att minska stress hos föräldrar. Men om man som mamma tar huvudansvaret hemma så ökar risken för ohälsa och på sikt möjligtvis även sjukskrivning.

– Min studie visade att när par har en ojämlik fördelning av arbetet hemma – med hämtningar, lämningar, hushållsarbete – så upplever kvinnan sämre välbefinnande och mer stress.

Frida Eek ville gärna veta om detsamma gällde för män som tog huvudansvaret hemma, men det fanns inte tillräckligt många män som gjorde det, för att det alls skulle gå att analysera. Det mammor med huvudansvar saknade var just de faktorer som fungerar som en buffert mot stress: tid för återhämtning i form av avslappning, egna intressen och träning.

På jobbet är det viktigt med tydliga, rimliga krav och att kunna planera sin tid. Har man en känsla av att läget är under kontroll så minskar stressnivån.

– Men vissa scenarier är orealistiska om man vill leva i harmoni och balans. Det går inte att planera bort all stress om upplägget i grunden är omöjligt.

DET ÄR SUMMAN AV KRAVEN som kan leda till ohälsa, det går inte att skilja på jobbstress och privat stress. Är det tufft på jobbet så blir det svårare att ta mindre motgångar hemma, och tvärtom. På jobbet är det viktigt att chefen hjälper till att bena upp vilka krav som egentligen finns på den anställdes prestationer i en pågående dialog. Det gäller i hög grad vid LU eftersom universitetsarbete tenderar till att hänga ihop med luddiga arbetsbeskrivningar.

– Stress uppstår inte när man har mycket att göra utan när man tappar känslan av kontroll. Det kan vara att arbetsuppgifterna är för svåra eller att man inte kan se hur man ska hinna med. Dessutom är kraven ofta otydliga på universitetet. Det leder till stor frihet och gränslöshet – man får själv avgöra när det är tillräckligt bra och när man har gjort tillräckligt mycket.

Som forskare och universitetslärare funderar Frida Eek på hur mycket man måste prestera för att räknas i forskningsvärlden. Som lärare kan man lägga ner hur mycket tid som helst, även här måste man själv sätta sina gränser. Kontroll handlar mycket om att kunna planera sin tid, och på så sätt känna sig lugn i att man kommer att hinna. Men t.ex. vabbande kommer ofta utan förvarning, och kastar all arbetsplanering överbord. När Frida Eeks första barn började på förskola försökte hon lägga all undervisning på universitetet på förmiddagen, samtidigt som hennes man lade sina viktigaste möten på eftermiddagen.

– Det gav en känsla av kontroll inför hösten, om det skulle bli mycket vabbande. Men det viktigaste som chef är att ha respekt för att varje individ behöver olika saker och att se till att ta reda på vad det är.

SOM CHEF BÖR MAN ta reda på om den anställde t.ex. vill vara med i loopen och bjudas in till vissa aktiviteter under föräldraledigheten eller om man vill bli lämnad helt ifred. Likadant bör chefen undersöka vad som fungerar bäst för individen – att jobba hemifrån på friare tider eller att ha fasta arbetstider och göra allt på sin arbetsplats?

Föräldrar efterfrågar ofta flexibla arbetstider för att kunna parera vardagen. Det erbjuder universitetet och för vissa fungerar det fint att jobba heltid, gå tidigt och hämta på förskolan och jobba färdigt på kvällen. Andra blir stressade av att ha jobb med sig hem.

– Men det handlar både om att ge och ta. Om man som arbetstagare vill kunna svara på privata telefonssamtal och privata mejl och göra ärenden på stan under arbetsdagen, så kanske man inte ska reta upp sig för att man får arbetsmejl under kvällar.

TEXT: JENNY LOFTRUP
FOTO: GUNNAR MENANDER

FOTNOT. Frida Eeks studie kom 2015 och heter "Gender inequality at home is associated with poorer health for women".

Se även artikel på sidan 33.

Pilotprojekt om integration i Öresundsregionen

ANSLAG. Centrum för Öresundsstudier har nyligen beviljats 335.000 kronor för att starta ett pilotprojekt med fokus på hur forskningen kan bidra till att överskrida de allt tydligare kulturella och nationella gränserna i Öresundsregionen i samband med den aktuella flyktingsituationen. Förhoppningen är att fördjupa kunskapen om migration och flyktingpolitik och öka dialogen mellan Sverige och Danmark kring dessa frågor. Bland annat ska man genomföra en studie om hur dagens flyktingar ser på Öresundsregionen och hur de ser på möjligheten att själva bidra till att bygga upp en mångkulturell region.

18 MARS Odeums lunchkonsert. Kl 12.15-13.00 Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

19–20 MARS Påsklov i Vattenhallen. Upplev spännande och interaktiva experiment och shower i Vattenhallen. Info: www.vattenhallen.lth.se Kl 12.00–17.00 John Ericssons väg 1, Lund.

29 MARS Föreläsning. Sten Stymne, professor i växtförädling vid SLU Alnarp: **”Utmaningar och lösningar för framtidens jordbruk om vetenskapen får göra sin röst hörd”**. Kl 14.00–15.00 Pingstkyrkans lokaler, Stora Södergatan 25, Lund.

29 MARS Lunds filosoficirkel. Sölve Elmståhl: **”Ålderdomen – en eländesvandring eller livets höjdpunkt”**. Kl 19.30 Palaestra, Lund.

30 MARS Seminarium. Likhet inför lagen – kring en liten bok om en monumental sal. Claes Lernestedt, professor i straffrätt, Juridiska fakulteten, Stockholms universitet. Kl 13.15–16.15 Allhelgona Kyrkogata 14 M, Hus M, rum 331, Lund.

2–4 APRIL Quantumshow i Vattenhallen. Info: www.vattenhallen.lth.se/upplevelser/show-och-forestallning/quantumshow/ Kl 12.00–17.00 båda dagarna. John Ericssons väg 1, Lund.

5 APRIL Lunds filosoficirkel. Torbjörn Fagerström: **”En biologs perspektiv”**. Kl 19.00–21.00 Palaestra, Lund.

6 APRIL Crafoords vetenskapsluncher. ”Från vitlök till chili till nya smärtstillande läkemedel”. Kl 12.15–13.00 Martas Café, Stadsbiblioteket i Lund. Info: www.med.lu.se/vetenskapsluncher

8–9 APRIL Humanist- och teologdagar. Tema Konflikt. Info: www.ht.lu.se/htdagar Kl 9.00–13.00 LUX, Helgonavägen 3 och SOL (Språk- och litteraturcentrum), Helgonabacken 12, Lund.

8 APRIL Odeums lunchkonsert. Gitarrister från Musikhögskolan i Malmö. Kl 12.15–13.00 Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

9–10 APRIL Markerhelg med 3D-print i Vattenhallen. Vi ritar figurer i ett datorprogram och ser sedan hur det ser ut, lager för lager, i en 3D-skrivare. Kl 12.00–17.00 på Vattenhallen, John Ericssons väg 1, Lund.

9 APRIL Konsert. Duo inicial – den ovanliga kombinationen klarinett och gitarr. Kl 19.30 Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

Uppdaterad design och nya funktioner i kalendariet på lu.se

PÅ GÅNG. Lunds universitets kalendarium på webben, som hittas på www.lu.se, har fått en uppdaterad design och några nya funktioner. Syftet har varit att förbättra kalendariet för besökaren samt göra det mer tilltalande, inte minst inför universitetets kommande 350-årsjubileum.

I listan över kommande händelser finns det nu plats för bilder för evenemanget. Det finns även en almanacksfunktion som sträcker sig både bakåt och framåt i tiden.

Kalendariet har dessutom uppdaterats med fliken ”Utvalda evenemang”, där större, publika evenemang som riktas till en bred, lokal allmänhet ska lyftas. Urvalet till denna flik görs av en redaktör på sektionen Kommunikation, och plockas utifrån redan inlagda händelser i kalendariet.

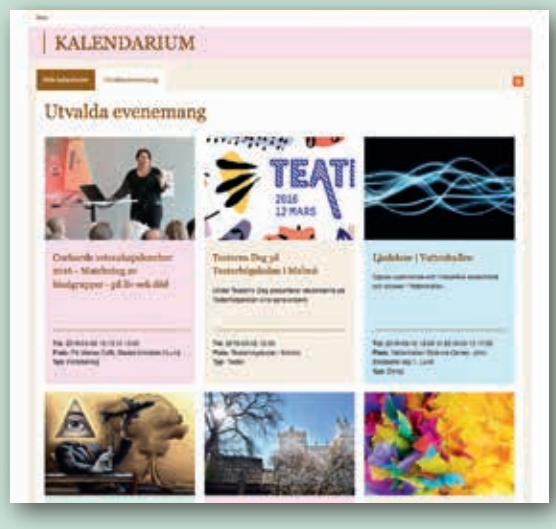

Lunds universitets kalendarium hittas via en länk på www.lu.se. Nytt är fliken ”Utvalda evenemang” där vissa publika evenemang lyfts fram.

Vill du tipsa om en lämplig händelse att lyfta under Utvalda evenemang (lu.se/evenemang)? Maila gärna: anna_v.johnsson@kommunikation.lu.se

Läs mer om hur du gör för att lägga in händelser i kalendariet på lu.se på www.medarbetarwebben.lu.se/lagga-till-handelse-i-kalendariet-pa-luse

12 APRIL Seminarium. The Good & Evil Blood. **"It´s in the blood" – medicinska och kulturella aspekter av blodets betydelse för individer och etniska grupper, klasstillhörighet mm"**. Info: www.pi.lu.se/verksamhet/asg-blood Kl 13.15–17.30 Pufendorfinstitutet, Biskopsgatan 3, Lund.

12 APRIL Föreläsning. Ingemar Ottosson, docent i historia: "**Kejsar Franz Josef, mannen som var en epok"**. Kl 14.00–15.00 Pingstkyrkans lokaler, Stora Södergatan 25, Lund.

12 APRIL Föredrag. Arkeologi för alla. **"Människan och björnen, i Europa och Norden."** Elisabeth Iregren, professor i historisk osteologi. Kl 15.15–16.00 på LUX, Helgonavägen 3, sal B251, Lund.

12 APRIL Lunds filosoficirkel. Germund Hesslow: **"Bortträngda minnen och terapi – en modern häxjakt"**. Kl 19.30–21.00 i Palaestra, Lund.

13 APRIL Crafoords vetenskapsluncher. "Varför gör vissa bakterier oss sjuka?" Pontus Nordenfelt, biträdande forskare, infektionsmedicin. Kl 12.15–13.00 på Martas Café, stadsbiblioteket i Lund. Info: www.med.lu.se/vetenskapsluncher

13 APRIL Seminarium. "Paradoxes of migration governance in Russia: an ethnographic study of central Asian migran workers´everday experiences of law in Moscow." Rustam Urinboyev, research fellow, Department of Sociology of Law, Lund University. Kl13.15–16.15, Allhelgona kyrkogata 14 M, hus M, vån 3, 223 62 Lund.

13 APRIL Föredrag. Onsdagscafé på Arkivcentrum Syd. **"Röster från S:t Lars, 1800-talets slut"**. Cecilia Riving,fil.dr vid Historiska institutionen. Kl 15.00–16.00 (fika från 14.30), hörsalen, Arkivcentrum Syd, Porfyrvägen 20, Lund.

15 APRIL Odeums luchkonsert. Musikhögskolan i Malmös flöjtister. Kl 12.15–13.00, Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

16–17 APRIL Biologishow i Vattenhallen. Kl 12.00–17.00, John Ericssons väg 1, Lund.

19 APRIL Lunds filosoficirkel. Åke Lindström: **"Fåglarna – på utdöende eller tåligare än vad vi tror?"**. Kl 19.30–21.00 Palaestra, Lund.

20 APRIL Crafoords vetenskapsluncher. "Allergisk astma – vad händer i lungorna?". Ellen Tufvesson, docent i experimentell lungmedicin. Info: www.med.lu.se/vetenskapsluncher

20 APRIL Seminarium. "Towards new global law. Chinese law and chinese legal culture". Docent Joha Karhu, guest professor, Faculty of Law, University of Gothenburg. Kl 13.30–16.30, Allhelgona Kyrkogata 14 M, hus M, 223 62 Lund.

21 APRIL Vårkonsert med Lunds universitets brassband och körkollegiet, Gloria! Kl 19.00 Allhelgonakyrkan i Lund. Biljetter köps på Biljettbyrån 046-131415 eller www.ticnet.se. Kontakt sofia.rydberg@odeum.lu.se

26 APRIL Lunds filosoficirkel. Petter Johansson: **"Vad vet vi om oss själva? Om beslutblindhet och konfabulering"**. Kl 19.30 Palaestra, Lund.

27 APRIL Gender studies seminar. "Conflicted kinship in a transnational world: commercial gestational surrogacy in India". Kl 15.15 Genusvetenskapliga institutionen, rum 221, Allhelgona kyrkogata 14, Lund. Info: jens.rydstrom@genus.lu.se

29 APRIL Odeums lunchkonsert. Musikhögskolan i Malmös ensembler för tidig musik.12.15–13.00, Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

disputationer.

18 mars

Dimitrios Boubitsas i byggnadsmaterial: "Chloride transport and chloride threshold values – studies on concretes and mortars with Portland cement and limestone blended cement". Kl 10.15 stora hörsalen, IKDC, Sölvegatan 26, Lund.

Fredrik Ejserholm i biomedicinsk teknik: "Development of a polymer based neural probe. How to record intracortical neural activity while minimizing the tissue response". Kl 9.15 i hörsal E:1400, E-huset, Ole Römers väg, Lund.

Michael Recktenwald i tillämpad biokemi: "Improvement of wastewater sludge digestion – A novel concept from lab to industrial scale". Kl 9.00 hörsal B, Kemicentrum, Lund.

Claudia Rivera: "Disaster risk management and climate change adaptation in urban contexts: Integration and challenges". Kl 13.15 A-huset, LTH, Lund.

Cecilia Hultin: "Estrogen receptor and multixenobiotic resistance genes in freshwater fish and snails: identification and expression analysis after pharmaceutical exposure". Kl 9.00 Ekologihuset, Blå Hallen, Sölvegatan 37, Lund.

Lene Kristian Bryngemark: "Search for new phenomena in dijet angular distributions at νs=8 and 13 TeV". Kl 14.00 Rydbergssalen, Fysiska institutionen, Lund.

Eric Borgqvist i hållfasthetslära: "Continuum modelling of the mechanical response of paper-based materials". Kl 10.15, sal M:E, M-huset, Ole Römers väg 1, Lund.

Fredrik Ellin i klinisk medicin med inriktning onkologi: "Clinical factors and outcome in T-cell lymphoma: a population-based perspective". Kl 13.00 föreläsningssalen, Radiologihuset, plan 3, Avd för onkologi, Skånes universitetssjukhus, Lund.

Emilie Krite Svanberg i klinisk medicin med inriktning anestesiologi och intensivvård: "Non-invasive optical monitoring of free and bound oxygen in humans". Kl 9.15 Juileumsaulan, Medicinskt forskningscentrum, Jan Waldenströms gata 5, Skånes universitetssjukhus, Malmö.

Erik Westhall i klinisk medicin med inriktning klinisk neurofysiologi: "Electroencephalography for neurological prognostication after cardiac arrest". Kl 9.00 Segerfalksalen, Wallenberg neurocentrum, BMC A10, Sölvegatan 17, Lund.

19 mars

Sara Gehlin i missionsvetenskap med ekumenik: "Prospects for theology in peacebuilding. A theological analysis of just peace concept in the textual process towards an international ecumenical peace declaration, world council of churches 2018–2011". Kl 14.15 hörsalen, Språk- och litteraturcentrum, Helgonabacken 12, Lund.

22 mars

Behrouz Afzali Far i maskinelement: "Vibrations and dynamic isotropy in hexapods – analytical studies". Kl 10.15 i sal M:E, M-huset, Ole Römers väg 1, Lund.

Disputationer som har ägt rum:

Katarina Bowid i arkeologi: "The artisanal

perspective in action – an archaeology in practice".

Matthew Norris i idé- och lärdomshistoria: "A pilgrimage on the past. Johannes Bureus and the Rise of Swedish Antiquarian Scholarship 1600 – 1650".

Josef Mörnerud i forskningspolitik: "University and culture: a phenomenological analysis of formal and informal discourse on education and research at universities in Sweden and China".

Eleonora Lorek i fysik: "Time-resolved plasmonics in designed nanostructures".

Xiang Gao i radiosystem: "Massive MIMO in real propagation environments".

Tor Olofsson i klinisk medicin med inriktning reumatologi: "Anti-TNF therapy in rheumatoid arthritis. Effects on and predictors of work disability".

Fredrik Berglind i biomedicin med inriktning neurovetenskap: "Novel approaches to explore mechanisms of epileptic seizures – optogenetic and chemogenetic manipulation of hippocampal circuitry".

Pernilla Garmy i vårdvetenskap med inriktning omvårdnad: "Hälsopromotion i skolan. Utvärdering av DISA – ett program för att förebygga depressiva symtom hos ungdomar".

Johan Friberg i fysik: "Studies of volcanic influence on aerosols, clouds and climate".

Per Ganestam i datavetenskap: "Data strukture and graphics hardware techniques for high performance rendering".

Patrik Nilsson i aerosolteknik: "Remember the small giants – occupational exposure and characterization of aerosol particles".

Haodong Qi i ekonomisk historia: "Live longer, work longer? Evidence from Sweden´s ageing population".

Amol S. Ugale i biomedicin med inriktning stamcellsbiologi: "Leukemia initiation in MLL-ENL mediated leukemogenesis".

Camilla Melin Fürst i laboratoriemedicin med inriktning medicinsk proteinkemi. "Interactions between extracellular matrix proteins and the complement system –in the perspective of cartilage degradation in inflammatory joint diseases".

Linnéa Larsson i signalbehandling: "Event detection in eye-tracking data for use in applications with dynamic stimuli".

Arash Hamidian i biomedicin med inriktning cancer-molekylärbiologi. "Transcriptional regulation of HIF2A/EAS in neuroblastoma".

Per Köhler i biomedicin med inriktning neurofysiologi: "A tailored biocompatible neural interface for long term monitoring in neural networks".

Nicholas Brodszki i klinisk medicin med inriktning pediatrisk immunolog. "Primary immunodeficiency in southern Sweden. Strategies for diagnosis and clinical management".

David Kroon i fysik: "Attosecond interferometry: techniques and spectroscopy".

Anna Sarah Pfeiffer i företagsekonomi: "Management by recognition: An interactionist study of normative control in voluntary work".

Camilla Melin Fürst: "Interactions between extracellular matrix proteins and the complement system – In the perspective of cartilage degradation in inflammatory joint diseases".

Kamrul Hasan: "Microbial electrochemical system: extracellular electron transfer from photosynthesis and respiration to electrode.

Patrik Nilsson: "Rember the small giants – Occupational exposure and characterization of aerosol particles".

Ross Wilson i nationalekonomi: "Essays in empirical institutional analysis".

Lina Nikoleris: "The estrogen receptor in fish and effects of synthetic estrogens in the environment – ecological and evolutionary perspectives and societal awareness".

Carin Hagsten: "Cleaning of ultra-high temperature milk fouling-structural and compositional changes".

Upptäck Backagården!

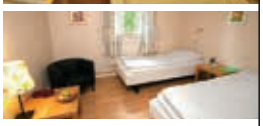

– det kompletta kurs- och konferenscentret mitt i natursköna Skåne.

Vi har nio moderna konferenssalar, med senaste teknik. Nyrenoverat boende och en restaurang med menyer enligt god skånsk tradition.

Stenskogen 735, 243 91 Höör, tel 0413-746 00, info@backagarden.se

Konferenspris! fr. 598 sek /person

Mötesplats!

Hos oss är det lätt att mötas, samla tankarna och fatta kloka beslut. Till din hjälp har du goda luncher och middagar, vacker miljö och behagligt boende. Varmt välkommen!

Stiftsgården ÅKERSBERG

KONFERENS HOTELL RESTAURANG

Åkersbergsgatan 3, · Höör tfn 0413–55 91 00 · www.akersberg.se

Intensiv dansk for svenskere!

27 juni - 1 juli 2016

Kursen är kostnadsfri och hålls i Köpenhamn veckan efter midsommar.
Varmt välkommen med din ansökan!

Läs mer på cors.lu.se/intensiv-dansk-for-svenskere

Centrum för Öresundsstudier

KUNGLIGA MEDALJER av 8:e storleken i Serafimerordens band har tilldelats professorerna **Susanne Lundin** i etnologi och **Gertrud Sandqvist** i konst.

NILS KLIM-PRISET. Rättsforskare **Sanja Bogojevic** tilldelas det norska Nils Klim-priset på 250.000 norska kronor. Priset får hon för sin forskning som handlar om EU:s miljölagstiftning och utsläppshandel. Bogojevic lovordas bland annat för sin bok "Emissions Trading Schemes: Markets, States and Law" som kom ut 2013 och som bygger på hennes avhandling som är "ett originellt forskningsarbete" enligt Nils Klim-kommittén. Nils Klim-priset delas årligen ut i Norge till en nordisk forskare under 35 år som gjort framstående forskning inom områdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik eller teologi.

Sanja Bogojevic.

NY LEDAMOT. Olov Sterner, professor vid Kemiska institutionen och dekan vid Naturvetenskapliga fakulteten, är ny ledamot i Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA.

VATTENPRIS. Hans Hansson, professor i teknisk vattenresurslära tilldelas 2016 års vattenpris för sitt långvariga arbete med kusterosion. Hans Hansson har tidigare fått ge namn åt en av bryggorna i Ystads sandskog, där han arbetat för att bevara kusten. Priset delas ut av föreningen Vatten som förenar branschfolk på myndigheter och forskningsinstitutioner och bland annat arrangerar VA-mässan. Prissumman är 40.000 kronor.

HÅLLBAR VINST. Tim Isaksson, student på masterutbildningen i tillämpad klimatstrategi, vann Trafikverkets case i Sustainergies Cup med sitt bidrag "Flyttvana". Det är en studenttävling i hållbarhet med över 1000 deltagare. Det vinnande bidraget handlar om att uppmuntra till klimatsmarta val av transporter i samband med att människor flyttar till ett nytt hem, något som nära en miljon svenskar gör varje år. Prissumman är på 25.000 kronor.

RAUSINGSKA FORSKARPRISET tilldelas historieprofessorn **Kim Salomon**. Prissumman är på 40.000 kronor.

Kim Salomon.

MEDICINSKA HEDERSDOKTORER. Medicinska fakulteten har utsett tre hedersdoktorer varav den ena är **Andreas du Bois**, professor i gynekologi vid Kliniken Essen-Mitte i Essen, Tyskland. Han är en världsauktoritet inom gynekologisk onkologi och hans insatser för LU har haft stor betydelse för att området obstetrik och gynekologi nått den höga akademiska nivå och bredd inom gynekologisk cancer som råder idag, lyder motiveringen.

Den andre hedersdoktorn är **Ruedi Aebersold**, professor i systembiologi, som är en pionjär och världsledande forskare inom proteomik och systembiologi, verksam vid Swiss Federal Institute of Technology in Zurich , Schweiz. Han har starkt bidragit till utveckling av proteomiken (data om proteiner) vid centrumbildningen för masspektrometri vid LU.

Den tredje är **Yukiharu Hasegawa**, professor i ortopedi vid Nagoya University Hospital, Japan. Han är huvudsakligen intresserad av höftkirurgi, samt forskning på barnhöfter, frakturer och artros, och högt respekterad av såväl kliniska kollegor som patienter och forskare och är en skicklig kirurg. Han tjänstgjorde i Lund för 30 år sedan och alltsedan dess har samarbetet fortgått med många forskarutbyten mellan Lund och Nagoya.

LTH-student finalist i Microsofttävling

LTH-studenten Elin Bäcklund som studerar till civilingenjör i teknisk fysik med specialisering mot programvara har utsetts till en av tre finalister när Microsoft i mitten av mars utser "Årets IT-tjej".

Under sin studietid har Elin Bäcklund bland annat engagerat sig för att kvinnor ska nå tekniskt tunga roller inom programmering och IT-relaterade yrken.

– Det finns rapporter som visar att det inom fem år kommer att behövas 100.000 utvecklare i Sverige. Då skulle det ju vara väldigt tråkigt om bara killar får del av de här möjligheterna, säger hon.

Som laboratoriehandledare och extralärare i programmeringsteknik vid Lunds Tekniska Högskola har Elin Bäcklund medvetet försökt inspirera andra tjejer.

Elin Bäcklund.

Enligt Elin Bäcklund är det främsta hindret för att unga kvinnor ska utbilda sig inom programmering att många upplever matematik som svårt.

– Men det är väldigt onödigt, för i själva verket är tjejer bättre än killar i matematik i grundskolan. Vill man programmera är det matematik man ska satsa på. Jag försöker vara en förebild genom att visa att jag kan det här och tycker att det är roligt, säger Elin Bäcklund.

Norma-programmet firar 20-årsjubileum

Norma-programmet (www.jur.lu.se/norma), startades 1996 av den legendariska – tillika första kvinnliga – professorn i rättsvetenskap och DN-krönikören **Anna Christensen** och professor **Ann Numhauser-Henning**, som fortfarande leder forskargruppen. Forskningen kretsar kring arbete, familj, bostad, och social trygghet – vad vi också kan kalla "vardagslivets legala strukturer" – i ett europeiskt integrationsperspektiv. Sedan några år har äldrerätt lagts till som ett specifikt och nytt forskningsområde – svaret på en av vår tids stora utmaningar, den galopperande befolkningsåldringen! Med anledning av jubileet hölls en workshop den 10–11 mars med femtiotalet gamla och nya medverkande i programmet, såsom de internationellt välkända forskarna **Silvana Sciarra** (Florens, Italien), **Judy Fudge** (Kent, UK) och **Catherine Barnard** (Cambridge, UK) och ledande praktiskt verksamma jurister. Bland de ämnen som behandlas är skilda rättsliga perspektiv på åldrandet, men också "Brexit" och forskningspolitiska aspekter på organiseringen i forskargrupper.

LUNDS UNIVERSITET

POSTTIDNING B

Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund
www.lu.se

Hallå Hossein Asgharian...

ansvarig för det internationella masterprogrammet i finansiell ekonomi som i somras hamnade högt på Financial Times rankinglista över världens bästa finansutbildningar. Programmet lockar mer än tusen sökande, dvs. betydligt mer än de flesta andra svenska finansutbildningar. Samtidigt ökar oron för en ny finanskrasch bland många bedömare.

Har finansutbildningen förändrats sedan den ekonomiska krisen 2008?

– Ja, delvis. På masterprogrammet har vi ökat fokus på finansiell risk och på Baselreglerna som reglerar bankerna. Nästa år tillkommer en kurs om derivatinstrument som används vid kreditriskhantering. Många studentuppsatser handlar också om krisen. Sedan har Ekonomihögskolan ett nytt forskningscentrum – Knut Wicksells Centrum för finansvetenskap. Genom våra forskande lärare tillförs utbildningen hela tiden ny kunskap.

Många blev tagna på sängen av krisens omfattning 2008. Nationalekonomen Lars Calmfors kopplade det till ökad specialisering och efterlyste obligatoriska kurser i ekonomisk historia, vetenskapsteori och psykologi för att bredda blivande ekonomers perspektiv...

– Det vore kanske bra men skulle tvinga oss att utesluta annat innehåll. Digitalisering och globalisering gör finansmarknaden alltmer komplex. Bankerna behöver experter med specialistkunskap om de olika instrument som används. Våra masterstudenter har den kunskapen och det gör dem eftersökta. Dock kan studenterna räkna in en del andra kurser i exempelvis psykologi, filosofi etc i sin ekonomexamen, om de vill läsa dessa på egen hand.

Just nu drar hollywoodfilmen "The Big Short", som handlar om finanskrisen, storpublik på biograferna. Ett budskap är att det som hände 2008 kan hända igen. Vad tror du?

– Det kan hända igen. Man har skärpt kraven på bankerna när det gäller t.ex. utlåning men det finansiella systemet är oförändrat. Det är svårt att minska intresset för att göra snabba vinster.

Vilket ansvar har akademikerna?

– Vi ska delta i samhällsdebatten och det gör vi. Lars Jonung här i Lund har t.ex. varnat för riskerna med den negativa räntan och höga belåningsnivån. I utbildningen bjuder vi in representanter från näringsliv och myndigheter för att ge studenterna perspektiv, utanför kursböckerna. Men det vi kan visa och diskutera är det som händer just nu. Effekterna ser vi först i framtiden.

BRITTA COLLBERG